

Harald
– med näsan i blöt

Till minnet,
så länge vi kommer ihåg.
En bok att läsas högt
av oss som var med
för de som inte hade förmånen.

Förortsliv

Morgnar är bäst

- Harald, kom och ät din frukost. Och Sixten, du måste skynda dig nu.

Pappa brummar något från badrummet till svar på mamma Linneas hojtning.

Harald äter redan frukost. Han sitter uppflugen i fönstret mot gatan med en smörgås i handen. Det är hans favoritplats. Där är han ur vägen, samtidigt som han ser allt som händer, både här hemma och på gatan.

- Seså, ge dig iväg nu, säger mamma när pappa Sixten kommer ut ur badrummet.

Varje morgon är det samma ritual: Mamma tjoar runt för att få upp och iväg hela familjen. Harald brukar ta en smörgås som mamma gjort i ordning och krypa upp så här i fönstret. Där kan han sitta för sig själv, utan att vara i vägen. Det behövs när de övriga fyra personerna i familjen springer om varandra. En femte blir då så lätt omkullsprungen, speciellt om man bara är fem år och inte särskilt storväxt.

Mamma kommer med pappas matlåda i en blå tygbag - och en kökspall. Pallen ställer hon vid dörren, kliver upp på den och sträcker fram väskan med maten.

- Det är pannbiffar i matlådan. Och jag har stekt extra mycket lök, som du gillar.

Så trycker hon väskan i famnen på pappa och en puss på munnen. Hon måste luta sig ner lite för att pussas. Att stå på pallen sådär var hennes sätt att skoja med att hon är så liten och pappa så lång.

- Tramsiga tossa, säger pappa Sixten med en suck och går. Men Harald ser att pappa är lite förtjust i alla fall.

Medan storebror Lennart och storasyster Ingrid kivas om vems tur det är i badrummet tittar Harald ner på gatan. Morgnarna var bäst, då händer liksom allt på en gång.

Haralds kvarter är delat i mitt itu. På ena sidan bor sådana som Harald och alla hans grannar.

-Vi är arbetare, säger pappa Sixten. Dom där borta är tjänstemän.

Harald vet inte om det är fult eller dumt att vara tjänsteman, men det låter så när pappa pratar om det.

Från sin favoritplats i fönstret ser Harald hur arbetarna på hans sida av kvarteret åker till sina jobb. Nästan alla åker cykel och har matlåda i en blå bag på styret eller i en påse på pakethållaren - en lång rad av svarta cyklar med morgonsömniga pappor som rullar nedför backen utanför huset.

Tjänstemännen i den andra halvan av kvarteret cyklar inte. De har överrock och portfölj och går hemifrån lite senare. De åker bussen som går från torget. Det är nästan inte någon som har bil.

På kvällen, efter arbetet, är det samma rad med cyklar åt andra hållet. Men då går papporna och drar sina cyklar i uppførsbacken. Och det syns att de är trötta.

Harald och hans familj bor i en alldeles ny förort, den är inte ens riktigt färdigbyggd. De bor två vuxna och tre barn i två rum och kök.

Det är jättetrångt när alla är hemma.

Mamma och pappa sover i den utdragbara kökssoffan i matvrån. Harald sover tillsammans med storasyster och storebror i det minsta rummet. På dagarna står deras sängarna ihopskjutna i varandra. Trip-Trapp-Trull-säng säger mamma att det kallas.

Harald tycker det låter lustigt: Tripp-Trapp-Trull.

På kvällen måste man bädda för att kunna lägga sig. Oftast är det Ingrid som bäddar. Först drar hon ut mellansängen från sin plats under den största. Den är som en låda och i den ligger alla sängkläderna. Sedan drar hon ut den understa som ligger platt som en pankaka, fäller ut benen och ställer den på plats. Sedan lägger hon på madrasser och sängkläder. Först därefter fäller hon upp mellansängen som då förvandlas från en låda till en säng.

När alla sängar är uppfällda och klara finns det inte mycket utrymme kvar mellan sängarna där man kan gå, inte ens för Harald, som är minst.

Det stora rummet är finrum. Där får man inte leka och busa, bara gå snällt och stilla, läsa, lyssna på radio eller spela spel.

Harald tycker det är jättedumt. Han vill inte sitta stilla, läsa kan han ännu inte och spela spel är jättetråkigt. Och dom på radion bara pratar och pratar. Eller spelar musik som gnisslar och gnäller.

- Men det skulle se ut det om du fick fara runt fritt där inne, sa mamma. Riva ner dyra lampkronan eller spilla på fina bordet.

Möblerna var pappas och mammas stolthet: Ett stort, blankt bord av svartbetsad björkfanér med sex stolar och ett stort linneskåp och en låg skänk i samma material.

- Du skulle vara veta hur mycket vi måste betala i avbetalning för de där. Avbetalning har Harald lärt sig vad det betyder - man betalar lite varje månad.

Så har man det i alla familjer, åtminstone på arbetarsidan av kvarteret.

Byggjobb och snus

I Haralds förort bygger man fortfarande nya hus.

Pappa Sixten jobbar på ett sådant bygge och har alltså ganska nära till jobbet. Han är kusk, det vill säga han kör en häst med en liten tvåhjulig kärra.

Mamma Linnea jobbar också på bygget - eller snarare alldeles bredvid. Hon serverar på en restaurant för byggarbetarna. Den ligger i en barack i utkanten av bygget. En sådan restaurang kallas för futt.

Det tycker Harald låter roligt - futt.

Harald samlar på ord. Allt som låter konstigt eller är lustigt att säga eller som har krångliga förklaringar lär han sig. Smakar på orden. Prövar dem tyst för sig själv. Sen tänker han: Det ska jag komma ihåg.

Men det gör han inte alltid.

Harald och mamma behöver inte ge sig iväg lika tidigt på morgonen som pappa och syskonen. Det tycker Harald är bra. Han hinner sitta i fönstret och titta på alla andra som skyndar till sina jobb. Och han får ha mamma och lägenheten för sig själv en liten stund. Mamma brukar koka sig en kopp kaffe, medan Harald mumsar i sig en smörgås till.

- Åh, vad det är lugnt och tyst när det bara är vi två, säger hon. Harald nickar att han håller med. Han kan inte säga något med munnen full av smörgås.

Eftersom det inte finns några daghem ännu i förorten får Harald följa med mamma till jobbet på futten.

Daghem vet inte Harald vad det är men att följa med mamma är spännande precis hela dagarna - futten ligger ju precis bredvid bygget. Där finns det massor med saker att undersöka och fullt med arbetare som man måste se vad de gör.

- Harald är väldigt nyfiken, säger mamma. Han ska då jämt lägga näsan i blöt.

- Näsan i blöt, tänker Harald då, det kan man väl inte göra. Som mormors löständer, va, i ett glas brevid sängen medan man sover? Eller som grannens hund, när hon äter sin middag. DET kallar jag att lägga näsan i blöt. Eller som gula ärtorna till ärtsoppan. Dom lägger mamma alltid i blöt, så dom ska bli mjuka.

Lägger man näsan i blöt blir den alltså mjuk, räknar Harald ut och känner efter på sin näsa.

Nej, den är inte alls mjuk. Den är liten och pekade lite uppåt - mamma måste ha fel.

- Seså, nu åker vi, säger mamma.

Harald får sitta bak på pakethållaren på mammas cykel. Det hoppar och skumpar, för gatorna är inte heller helt klara. Det gör ont i rumpan, för han måste sitta direkt på pakethållaren och hålla ut benen så mycket det går.

- Du håller väl ut benen, skriker mamma Linnea över axeln när de susar nedför första backen.

- Ja-ha-ha-hah de-he-het gö-hö-hö-hr ja-ha-hagg, låter det när Harald försöker svara mitt i allt skumpande. Det stöter och gör ont i rumpan. Att åka såhär är på samma gång spännande - och tryggt. Farten, fartvind i ansiktet och suset från hjulen som känns farligt och hotfullt. Men Harald har mammas breda bakdel framför sig som han kan hålla fast sig i och då klara man alla faror i världen.

När de kommer fram till futten springer han alltid in i köket och skriker HEJ så mycket han orkar. Om han har tur får han tant Rut att bli överraskad och hoppa högt. Då tittar hon strängt på Harald och säger:

-Men HARALD...

Det är tant Rut som äger futten. Och hon blir inte arg på riktigt. Man kunde se det i hennes ögon. Hon gillar små busiga killar som Harald.

Inne på futten sitter det alltid gubbar som dricker kaffe eller pilsner. Det är rökigt och sorligt och lite mörkt. Ibland när det regnar går Harald runt där inne mellan borden, men det är ganska trist och aldrig någon som bryr sig om honom. Sådan dagar tycker Harald är botten.

Men alla andra dagar är spännande. Det finns mycket att utforska på bygget. Och man får inte missa något.

Där finns farbröder som bygger ställningar av plankor. Planka för plankor hissas upp med ett rep eller kånkas upp. De spikar och sågar och klänger och sätter upp stegar och trappor.

Ställningen är till för att arbetarna ska ha något att gå och stå på medan de bygger huset.

Men på ett bygge är det inte lätt att vara liten och nyfiken som Harald.

- Håll dig ur vägen unge, ryter de åt Harald när de nästan snubblar över honom.

- Se upp så vi inte tappar nå t i huvet på re.

- Flytta påre.

- Här fåru inte vara.

- Va e du för en liten skit.

- Jag är ingen liten skit, säger Harald då, jag heter Harald! Men det är aldrig någon som lyssnar.

Vuxna är så ibland.

Några kånkar tegelstenar uppför den nygjorda ställningen.

De har tegelstenarna staplade i en särskild ram som de slänger upp på ena axeln innan de småspringer uppför ställningen. Brädorna sviktat under tyngden av bärare med tegel. Det gör att det ser ut som om gubbarna studsar fram.

Andra hissar upp murbruk i hinkar med hjälp av långa rep.

Stenarna och murbruket hamnar hos murarna. Harald kan titta på nästan hur länge som helst när murarna jobbar.

De har blå och vitrandiga skjortor och keps och ett stort förkläde av läder. Och de ryter och domderar medan de jobbar:

- Mera bruk! Söla inte, din slashes, du förstör ackordet. Sten, mer sten! Troru att det är ett vilohem det här?

En sten i ena handen - slafs, slafs - på med murbruk på muren och på ena änden på stenen. Dit med stenen, en lätt knackning med skaftet på mursleven - skrap, skrap - för att ta bort det som blev för mycket och så nästa sten. Slafs, slafs...

Muren växer sakta, sten för sten, lager för lager, medan Harald tittar på.

- Hörru, din lilla tvärvigg, ta och hämta min vattenflaska där borta är du bussig.

En stor murare med blont hår pekar. Han är röd i pannan där tegeldammet har fastnat i svetten och även håret börjar tona i rött.

Harald springer gärna och hämtar flaskan, en brun och stor svagdricksflaska omlindad med en blöt trasa för att hålla sig sval. Harald får ta i med båda händerna för att orka.

- Tack skarv ha, mullrade muraren. Synd att det bara är vatten, skulle sitta gott med en pilsner nu. Det river liksom bort dammet bättre.

Harald vet att pilsner, det dricker murarna senare, på matrasten, nere hos mamma på futten.

Alldeles utanför futten arbetar Arne. Han böjer armeringsjärn.

-Det måste man ha för att betongen ska bli stark serru, säger Arne. Vill du hjälpa till?

Det vill Harald.

Arne böjer armeringsjärn tjocka som hans egna tummar. Harald böjer najtrådar. De är tjocka som sugrör. Till sin hjälp har de en särskild bänk på vilken det sitter stålspiggar och stora stålspakar.

Man lägger armeringsjärnen mellan stålspiggarna och böjer dem sedan med hjälp av spaken.

-Hävstångsprincipen serru, säger Arne.

Harald vet att principer är bra, för det brukar pappa säga, så hävstångsprincipen är säkert bra. I alla fall gör den så Arne kan böja grova järnstänger och han själv inte fullt så grova järntrådar.

-Jahapp, säger Arne, nu har vi så det räcker.

Så går Arne och Harald till bygget med var sitt knippe på axeln. Arnes knippe klingar och rassla där det gungar på axeln. Haralds knippe klingar kanske inte, men rasslar.

Harald känner sig mallig där han går steget efter Arne. NU jobbar han också på bygget - nu är det minsann ingen som kan säga åt honom att han springer i vägen.

När det är dags för middagsrast tjuter det en sirén så det hörs över hela bygget.

Sirénen används annars bara när det är dags att spränga. Då tutar den tut-tut-tut och arbetare går ut på gatorna med röda flaggor i händerna och stoppar all trafik.

Sen kommer en dovt mullrande och man kan känna hur marken skakar.

Sen tutar sirénen en lång signal som betyder Faran Över.

Spränger gör man för att få bort berg och stora stenar där det ska stå hus.

Harald hade varit och tittat där de sprängt och pappa hade förklarat hur man spränger. Han vet, för när det är färdigsprängt är det han som måste flytta på all sten som lossnat.

- Jo först borrar dom hål i berget med stora bormaskiner. Det är dom som bullrar sådär förskräckligt. Sedan stoppar sprängaren dynamitgubbar i borrhålen.

Undrar hur sådana gubbar ser ut, tänker Harald. Det måste vara väldig små gubbar om de ska få plats i de små hålen.

- Sen lägger man sprängmattor över de ställen man ska spränga. Mattorna är gjorda av gamla bildäck och är väldigt tunga, säger Sixten. Det är för att inte stenarna ska flyga omkring. Det skulle vara livsfarligt. Tänk dig att det dimper ner en sten lika stor som byrån därhemma. Fullkomligt livsfarligt.

Harald kan förstå det. En gång hade han tappat en sten på foten och det gjorde jätteont. Och den stenen var bara stor som Haralds knytnäve.

Alldeles bredvid futten blandar de betong.

Det gör man i en maskin som är som en stor, snurrande tunna. Den bullrar och rasslar.

Harald tycker nog att den på sätt och vis påminner om en fågelunge. En jättelik fågelunge från någon monstersaga.

Den gapar och gapar och morrar. Och två farbröder jobbar sig svettiga för att mätta den. Skovel efter skovel med sand och cement häller de i gapet.

Så rapar fågelungen och är törstig och genast hämtar farbröderna en

vattenslang och spolar i gapet.

Medan fågelungen smälter maten med ett mer belåtet rasslande vilar arbetarna på sina spadar.

Den ena tar upp sin snusdosa ut fickan, en oval stor dosa av papp. Han bjuder kamraten först, innan han själv stoppar in en stor prilla under läppen.

Harald tittar med förvåning på hela proceduren. Den ena har stoppat in så läppen står ut som en skärmmössa och det rinner lite snus i mungipan.

- Vill du också ha? säger han och räcker fram dosan till Harald. Det är mest på skämt, med det fattar inte Harald.

-Visst, säger han och tar en så stor näve han kan. Och sväljer.

Om du inte vet det, så är snus något man INTE sväljer. Harald märker det också.

Direkt.

FY SJUTTON vad det smakar illa.

Harald spottar och fräser. Det bränner i munnen och han börjar må illa.

De två arbetarna tittar förvånat först på Harald, sedan på varandra. Sen får de bråttom därifrån.

Harald springer till bakdörren på mammas futt.

Där, alldeles vid trappen, börjar han kräkas. Han kräks och kräks och kräks. Det snurrar i huvudet han är alldeles grön i ansiktet.

Han orkar två steg uppför den lilla trappan till bakdörren, sedan måste han lägga sig ner med huvudet över kanten och kräkas ännu mer. Men magen är tom för länge sedan, den drar bara ihop sig i kramper.

Harald blir rädd, när han inte kan sluta kräkas.

Just då kommer mamma ut genom bakdörren med famnen full av tomflaskor. Hon tappar alla flaskorna när hon ser Harald.

-Men vad ha hänt? säger hon och springer fram till Harald. Hon håller honom över kanten på trappan och hjälper honom kräkas.

-Snus, säger Harald och kräks lite till.

Linnea blir inte arg, hon blir URFÖRBANNAD! Men inte på Harald.

-Vad är det för en idiot som bjuder små barn på snus? ryter hon så det troligen hörs över hela bygget.

Linnea är liten, men när hon är arg är det ingen som vågar sig fram. Och gubbarna som bjöd på snus visar sig inte och ingen annan vågar säga något.

På kvällen när pappa kommer hem har Harald piggat på sig lite. Han ligger nedbäddad i sängen och dricker ljummen mjölk i försiktiga små klunkar.

Mamma Linnea hade fått ledigt resten av dagen, men Harald minns inte hur hon bar sig åt för att få hem honom.

Nu kräks han inte mer, men för säkerhets skull står det en hink bredvid sängen.

- Jag hörde lite rykten på jobbet att dom fått en extra hantlangare vid cementblandaren, säger pappa och stryker Harald över håret. Lär ha jobbat som en hel karl med allt möjligt.

Harald ler lite matt.

- Fast jag tror bestämt att han får vänta med snuset ett par år, säger pappa och nyper honom lite försiktigt i näsan. Sov nu, så får vi se om du är stursk nog att arbeta i morgon igen.

Vänta med snuset... Som Harald känner sig just nu blir det nog aldrig mer snus.

Is och grus

Nästa dag mår Harald bra igen, även om han är lite darrig i benen. Han följer med mamma till futten, men han vill inte gå runt på bygget.

- Men då kanske du vill hjälpa mej, säger tant Rut.

- Jag behöver just en liten, klipsk kille, lagom stor att komma in under isskåpet. Det har blivit stopp i avrinningshålet.

Isskåp hade man innan det fanns kylskåp. Isen gör sedan att allt som förvaras i isskåpet blir kallt.

Ett par gånger i veckan kommer det en lastbil med is. Stora, bamsiga isblock, lika stora som Harald.

Bilen är ljusblå och på sidorna av flaket står det IS med stora bokstäver. Det blir alltid en blöt rand av smältvatten där bilen kör.

Föraren har en speciell jättetång som han tar isblocken med. Han slänger upp blocket på axeln, där han hade ett skydd för att inte blir våt själv.

Men när is smälter i isskåpet blir det vatten. Och vattnet ska rinna ut genom ett särskilt hål i botten på skåpet, ner i en hink. Och nu är det alltså stopp i det hålet i futtens isskåp.

Harald vet precis vad han ska göra.

Först hämtar han en liten bit najtråd hos Arne. Sedan kryper han in under skåpet.

Najtråden passar precis i avrinningshålet. Han pillar lite och se, nu rinner vattnet igen, som ur en kran.

- Va duktig du är, säger Rut. Jag visste väl att du var rätt man för jobbet.

Harald växer flera centimeter av berömmet. Harald gillar att få beröm.

-Se här, säger Rut, här får du gruset som lön.

Gruset, det var alla ett- och tvåöringar som arbetarna lämnade på bordet som extra dricks.

Harald får ett helt kaffefat fullt med mynt. Det är säkert flera kronor - och Harald vet precis vad de ska användas till: godis.

Godis köper man hemma i kiosken nere i backen, hos systrarna Olsson.

Fast Harald bara är fem år kan han räkna riktigt bra, så han vet vad slantarna är värda. Men det är ett problem att vara så liten som Harald när man handlar. Systrarna Olssons kiosk har nämligen en pytteliten lucka som dessutom sitter högt upp på väggen.

Harald syntes helt enkelt inte över kanten på disken.

Han har själv kommit på en lösning på problemet: Sparkar man tillräckligt hårt och tillräckligt många gånger i väggen under luckan så tittar så småningom tanterna ut och undrar vad som står på.

Det ser lite ut som mormors gamla gökur, när göken hoppar ut och hoar, tycker Harald.

Fast systrarna hoar lite olika.

Den smala tant Olsson ler alltid och är snäll.

- Nämen vad trevligt att du kom. Ursäkta att jag inte såg dig direkt. Vad får det lov att vara?

Då är det värre med hennes lite tjockare och synnerligen sura syster. Hon tror alltid att det var någon som busar. Hon sliter alltid upp luckan och vräker sig ut och RYTER.

-Sluta med det där, busfrön!!

Första gången det hände blev Harald så rädd att han inte vågade säga något utan stod blickstill och knäpptyst under luckans disk tills hon med en smäll stängde luckan igen.

Den gången fick Harald gå hem utan godis.

Så småningom lärde han sig att han måste hoppa fram så de såg honom, men inte ens då blev den tjocka systemen snäll - trots att han var så söt och har så vackert blont hår.

Lockar och snagg

- Han har så vackert hår, den pojken, säger Haralds mamma.

Det är sant, Harald har alldeles lingult hår.

Självlockigt.

Eftersom mamma tycker det är vackert tar hon inte heller Harald till någon frisör. Håret är därför inte bara lockigt utan också långt. Så långt att det nästan räcker ner till axlarna.

Själv gillar Harald inte håret speciellt mycket. Det kliar, tovar sig och gör ont när mamma kammar det. Och alla killarna på gården retar honom och drar honom i håret.

- ÖÖHH, tjejen, va heteru, skränar Berra.

Berra är störst och starkast, inte bara på gården, utan i hela kvarteret.

- Harald, säger Harald

- Ääh va, skränar Berra. Harald Hårfager heteru.

Och så drar han Harald i håret så Harald börjar gråta.

Harald är bara fem år och Berra är säkert tolv. Och eftersom han är störst och starkast är det inte någon som vågar säga emot Berra, även om han är dum eller feg.

Gör man det får man själv smörj.

Ibland kommer tanter på besök hemma till mamma Linnea..

- Nu ska vi ha kafferep, säger mamma. Eller

- Nu ska vi ha syjunta.

Det betyder alltid samma sak: massor av tanter som dricker massor med kaffe och äter massor med kakor. Under det att de hela tiden pratar i munnen på varandra. Och alla säger dom:

-Oh , så vackert hår den lille gossen har.

Gossen, det är Harald.

Så klappar de honom på huvudet, eller nyper honom i kinden eller rufsar om i håret.

Harald tycker jätte-illa om när dom klappar och nyper eller rufsar runt i håret. Undrar vad tanterna skulle tycka om man rufsade dom i håret så hårnålar och lockklämmor hoppade åt alla håll. Eller nöp dem i kinderna och undrade hur gamla dom är.

Men Harald har lärt sig att det lönar sig att vara tålmodigt tyst och stå ut med rufset och nypet. Många av tanterna avslutar nämligen det hela med att rota i sina handväskor medan de säger:

- Nu ska vi se om det inte finns något här till en så söt liten gosse.

Och så brukar de hitta lite karameller eller en slant.

Godis är toppen, tycker Harald, och då kunde de väl få rufsa lite. Och får

man en slant kan den alltid användas till att köpa mer godis - hos systrarna Olsson.

Mamma Linnea dricker ofta eftermiddagskaffe med granntanten Dagmar.

En dag när de gör det säger mamma:

-Jag tror bestämt jag måste gå med Harald till frisören i alla fall. Lite kortare skadar nog inte, så det blir lättare att kamma.

-Ja, det är nog klokt, säger tant Dagmar, bara alla de vackra lockarna blir kvar.

Harald ligger på golvet bredvid kaffebordet och ritar bilar. Just nu ritar han fartstreck så det syns att bilarna kör jättefort.

- Phh, tänker han, jag behöver inte gå till någon sån där 'sör. Det där fixar jag själv.

Medan mamma och tant Dagmar pladdrar vidare hämtar Harald stora saxen i kökslådan. Så ut på toaletten och upp med toalocket.

Harald böjer sig djupt över toan. Ett stadigt tag med båda händerna om saxen, upp med den bland lockarna och - KLIPP.

En jättestor, blond och lockig tuss faller ner i toan.

Ett par tag till. KLIPP, KLIPP.

Harald når inte upp till spegeln, så han kan inte inspektera resultatet. Men eftersom det är så mycket hår som trillat ner i toan så måste det väl räcka med klippning nu. Det skulle ju bara vara lite kortare.

Han känner försiktigt efter med handen uppe på huvudet. Det känns svalt och lite stickigt mitt uppepå, men är nog lika långt i nacken och på sidorna.

- AH, får väl duga tills vidare, tänker han.

Harald går ut till mamma och tant Dagmar med ett stolt leende på läpparna.

- Titta mamma, säger han, nu behöver jag inte gå till han 'sörn.

Mamma ger till ett skrik och sätter händerna för kinderna.

-Men Harald...

Tant Dagmar sätter ena handen för munnen och piper som en kanariefågel.

Så får hon väldigt brått att tacka för kaffet.

- Jag kom just på att jag måste börja laga middag lite tidigare idag, säger hon och försvinner ut genom ytterdörren.

Munnen på mamma Linnea blir som ett streck. Ett tunt och smalt streck. Hon sätter på Harald hans jacka ganska hårdhänt.

Harald förstår att hon nog är arg, men han förstår nog inte riktigt varför. Han skulle ju bara vara hjälpsam så de inte skulle behöva gå till frisören.

Mamma rotar fram en toppluva som hon drar ner över öronen på Harald. Trots att det är vår och varmt ute.

Fortfarande utan att säga ett ord cyklar hon iväg till frisören med Harald bak på pakethållaren. Tankarna snurrar runt i skallen på Harald. Vad var det för fel?

Frisersalongen har tre stolar med röd galonsits och svarta armstöd av bakelit. Tre stolar, trots att det bara är en enda frisör.

Stolarna går att höja och sänka med en pedal. Men för så små kunder som Harald har frisören en specialmetod - han lägger en planka över armstöden på stolen.

Plankan gör att småpluttar som Harald kommer upp så högt att de kan se sig själva i den stora spegeln - och frisören slipper jobba dubbelvikt över ryggstödet.

-Jaha, och vad kan jag göra för den unge mannen, säger frisören när Linnea lyft upp Harald på plankan.

Linnea rycker toppluvan av Harald och säger sammanbitet:

- Snagg - men inga frågor!

I frisörens stora spegel kan Harald nu själv se vad han lyckats åstadkomma med saxen. De långa lockarna vid öronen är till största delen kvar. En tufsig gata mitt uppe på huvudet ser ut som en ovanligt bred mittbena.

Det rycker lite i mungiporna på frisören, men bara lite.

- Snagg, javisst, naturligtvis, säger han och bugar lite lätt.

Tuss efter tuss av blankt, blont och självlockigt hår faller ner på golvet medan frisören arbetar.

Harald tyckte det är spännande att se i spegeln hur han gör: Först kammar han fram en tofs som han tar mellan två fingrar. Så klipper han av tofsen. Och sedan klipper han två extra gången med saxen, i tomma luften. Klipp, klipp.

Harald är fascinerad.

För varje tofs likadant: klipp, så trillar det lite hår och klipp,klipp i luften.

Varför gör han sådär?

Sist tar frisören fram en elektrisk maskin som surrar och kittlas när han kör den upp i nacken och runt öronen på Harald.

Under hela proceduren sitter mamma Linnea tyst. Även hon tittar på hur frisören skalar Harald tills det är bara stubb kvar.

Bestämt blir hon lite blank i ögonen också.

Hemma på gården spelar grabbarna kula.

Som vanligt spelar de Pyramid: En spelare gör en liten pyramid av fyra kulor och sedan får de andra försöka pricka pyramiden så den rasar. Missar man försöket så tar pyramidägaren kulan man kastat. Rasar pyramiden fick kastaren bygga en pyramid.

När Harald kommer är det hans storebror Lennart som sitter med pyramiden och Berra som ska försöka pricka. Berra, hela kvarterets starkaste och elakaste kille och som jämt retade Harald för hans lockiga hår.

Harald går med bestämda steg fram till Berra som förvånat tittar upp. Vem vågar störa honom just när det är hans tur att pricka pyramiden? Att störa Berra när han ska koncentrera sig är att tiggas om stryk.

Harald rycker av sig toppluvan. Den nyklippta snaggen och hårbotten lyser vit.

- Lugga mig nu, om du kan, säger han. Sen vänder han tvärt och går därifrån innan Berra hinner reagera.

Berra är visserligen stor och stark, men han tänker inte så snabbt.

Mjök och korv

Det finns två matbutiker i Haralds kvarter. En Konsum-butik och en privatägad butik, Bröderna Spångberg.

Båda ligger nära Haralds hus: Spångbergs i huset bredvid och Konsum tvärs över gatan.

Arbetarna i Haralds kvarter handlar i Konsum, trots att butiken ligger på tjänstemännens sida av kvarteret. Men det är många som handlar i den privatägda butiken också.

- Spångbergs är lite dyrare, men de har MYCKET fina varor, säger Linnea. Hon vet vad hon talar om, för hon har arbetat både som kokerska och servitris i finare familjer.

- Det är inte solidariskt att handla hos Spångbergs, säger pappa. Men Harald förstår att solidariskt inte är så viktigt, eftersom pappa gärna mumsar korvarna som mamma köper hos bröderna Spångberg.

Bröderna heter Gunnar och Sven.

De står själva bakom disken när man kommer och handlar i deras butik. Fast egentligen borde man säga butiker, för det är tre olika, vägg i vägg.

Först en där man bara säljer mjök, grädde och smör. Så en där man bara säljer gryn, mjöl, russin och kryddor. Den kallas för Speceri-butiken.

Den tredje kallas Kött och Charkuterier.

Harald tycker det låter lika kul: 'Specerier'. 'Charkuterier'. Skär-kötterier låter det nästan som och det stämmer ju.

Harald tycker att det är spännande att följa med Linnea när hon handlar.

Hon tar alltid affärerna i samma ordning, med mjölkaffären först.

När man handlar mjök har man med sig en mjölkhämtare - en liten burk med lock och handtag. Linnea har en av emalj, ljusgul med en grön rand.

- Tre liter mjök, tack, säger Linnea och räcker fram mjölkhämtaren.

I butiken förvaras mjölk i en stor, fyrkantig 25-litersflaska av plåt, nedsänkt ikallt vatten ett kar av kakelplattor.

-Det är för att mjölk ska hålla sig kall och inte surna, säger Linnea. Surna vet Harald vad det är. Ibland, när mjölk är för gammal, eller stått för varmt, så blir den liksom blå och smakar jätteäckligt.

Eftersom de inte har något kylskåp eller isskåp hemma så måste Linnea köpa mjök minst två gånger i veckan.

Tanten bakom disken - det är alltid en tant - tar ett enlitersmått med långt skaft och sticker ned i den stora mjökflaskan och så häller hon med en elegant rörelse över mjölk i Linneas mjölkhämtare. En gång, två gånger, tre gånger.

Just den där rörelsen tycker Harald är så fascinerande. Han förstår att det kräver lång träning att göra sådär och utan att spilla. Han kan titta på hur många gånger som helst.

- Och två deciliter grädde, tack, säger Linnea och räcker fram en liten glasflaska.

Tanten bakom disken sätter en tratt i gräddflaskan och gör samma eleganta hållrörelser, men nu med det lilla decilitermättet.

Sen kommer det som Harald tycker är mint lika roligt att se. Hon river en remsa omslagspappert från rullen under disken och virar den runt öppningen på flaskan, som lock.

Fort går det och det ser ut som en pytteliten mössa på flaskan när hon är färdig, nästan som en kockmössa.

I speceri-delen av Spångbergs är det Sven som bestämmer.

Han är lång och mager och stoppar pennan bakom örat som handlare i gamla filmer.

Inne hos farbror Sven luktar det - starkt och mycket. Russin, kryddor, gryn, ärter och allt vad det är ligger i olika lådor, säckar och tunnor bakom disken och dofterna blandas så det nästan blir tårar i ögonen.

- Två hekto russin, säger Linnea.

- Tackar, tackar, säger farbror Sven. Det säger han efter varje beställning. Så drar han ut russinlådan och skopar ner russin i en påse och ställer på vågen. Häller i ett par russin till så det blir precis två hekto.

- Tackar, säger han igen.

- Ett kilo gula ärter, säger Linnea.

- Tackar, tackar, säger Sven.

Undrar just hur många 'tackar' det blir på en dag, tänker Harald.

Vart efter varorna vägts upp och stoppats i påsar staplas de på disken. Precis som tanten i mjölkbutiken har farbror Sven rivit en remsa av omslagspappret, men han använder den till att skriva ner vad de olika varorna kostar. Mellan varje beställning sätter han tillbaka pennan bakom örat.

Harald har provat hemma att sätta en penna bakom örat, men den trillar bara ner. Undrar om Sven har särskilda muskler i sitt öra som håller fast pennan? Kanska han kan vifta på öronen också.

Harald beslutar sig för att titta noga varje gång han är i affären.

- Ja, det var allt, säger Linnea.

- Tackar, tackar, säger Sven och börjar räkna ihop den långa raden med siffror.

"Kött & Charkuterier" - redan namnet är spännande tycker Harald.

Gunnar är lite kortare och tjockare än sin bror och skrattar gärna och högt.

Skyltfönstret ser ut som ett vattenfall. Det rinner vatten på insidan av rutan, ända uppifrån och ända ner. Och innanför ligger korvar, skinkor och pastejer uppradade på en marmorskiva.

Harald trodde först att det hette mormor-skiva, men då skrattade mamma och sa att det inte hade något vare sig med mormor eller farmor att göra, utan att det är stensorten som heter marmor. Och det rinnande vattnet är för att det ska vara rent och kallt där maten ligger.

Farbror Gunnar gör själv många av de korvar och pastejer som säljs i butiken. Kanske är det all provsmakning som gjort att han blivit tjockare än sin bror.

När Harald och Linnea kommer in har Gunnar just lagt fram alldeles nygjorda prinskorvar.

Haralds pappa brukar kalla prinskorvar för ängla-snoppar, för han tycker dom ser ut som snoppen på små killar.

-Titta mamma, säger Harald, dom har ängla-snoppar. Det vill jag ha!

Harald kan inte förstå varför mamma hyschar åt honom och alla andra tanter i butiken fnissar. Heter det inte ängla-snoppar kanske?

Jasså, du gillar korv du, säger farbror Gunnar med en blinkning. Jag ska just göra lite wienerkorv - du kanske vill titta på ?

Det vill Harald.

Korvmaskinen ser ut som en stor tunna med ett rör på.

-Se upp, nu kommer jag med smeten, säger Gunnar och håller två hinkar med en grå smet ner i tunnan.

Röret på tunnan sticker ut över ett stort bord. Gunnar har trätt på något som ser ut som en tunn slang på röret.

- Det här är korvskinn. Det heter fjölster.

Vilket namn - fjölster.

- Pass på nu! säger Gunnar. Så trampar han på en pedal och det rasslar ut korvskinn fyllt med smet på bordet, som en lång, lång orm.

Gunnar viker ihop orm-slangen och vrider till den till lagom långa korvar. Så hänger han upp korvarna på pinnar på en ställning medan de fortfarande sitter ihop. Det ser ut som grå jul-girlanger.

När tre pinnar är fulla är smetens slut.

-Sådär, säger farbror Gunnar, nu ska dom rökas.

Så rullar han iväg med ställningen till en dörr. När han öppnar den ryker det så Harald börjar hosta.

- Jaha, nu får det hänga där inne en stund, så blir de riktigt goda.

Harald vinkar och springer hostande tillbaka till mamma i butiken.

Nu är det krig

Det bor många barn i kvarteret.

Haralds hus har två portar med sex lägenheter i varje. Haralds storebror säger att det är 36 barn i deras hus.

Harald kan inte räkna så långt ännu, men storebror går i 5:e klass och är duktig på att räkna.

Men inte ens han vet hur många barn det bor i kvarteret.

En dag när Harald leker på bakgården kommer Berra springande.

Berra flåsar när han kommer, för han har sprungit fort och långt.

- Det är krig nere på ängen, flämtar han.

Storebror har berättat för Harald att det är krig varje vår.

Man slåss mot ungarna från grann-förorten. Den stora ängen mellan förorterna är slagfält.

Harald tyckte det låter jätteläskigt och farligt och spännande.

- Dom e' inte kloka, flämtar Berra. Dom har slangbellor och luftgevär med saltskott.

Harald vet inte vad det är, men det är säkert väldigt farligt, för alla andra barn som samlats runt Berra börjar prata upprört.

- Vi har ju bara lansar, säger någon.

Lansar, det är gamla julgranar som man samlat ihop efter vintern och tagit bort alla grenar på.

- Alla måste komma, säger Berra och springer vidare till nästa gård.

Det ser ut som när man rört runt i en myrstack med en pinne. Det kommer barn från alla hus och alla gårdar i hela kvarteret. De väller ut på gatan som en lavaström.

Alla är på väg åt samma håll, mot "ängen". Man har lansar och käppar i händerna för nu är det krig.

Harald följer med strömmen. Han tar också en pinne i handen, även om han inte riktigt förstår vad han ska ha den till.

Harald har aldrig sett så många barn förut. Man väller fram i täta led och det knuffas och kivas, pratas och skriks.

Det pirrar i magen på Harald. Det är kusligt med så många och att alla på något sätt är hotfulla.

I skogsbrynet och en bit ut på ängen står det barn tätt, tätt axel vid axel i flera led.

Alla har något i händerna som de viftar med och alla ropar och skriker. Det är ännu mer spännande - och skrämmande - tycker Harald.

Han tränger sig fram genom leden så han kan se mellan de stora grabbarna som står längst fram.

Där, på andra sidan fältet, ser han dom andra - Fagerängarna.

De är nog lika många och de ropar och skriker precis lika mycket, men de är så långt borta att Harald inte kan urskilja några ansikten eller höra vad de skriker.

Någon kastar en sten mot hopen på andra sidan ängen.

Den kommer inte ens halvvägs.

- Kom an da, fegisar, ropar någon. Andra sidan skriker också, men Harald kan inte höra vad.

Plötsligt stiger ett vrål från Fagerängarna, och hela massan börjar springa.

-Dom anfaller, skriker Berra, som naturligtvis står i första ledet.

Det uppstår rörelse runt Harald. Några vill dra sig bakåt, andra vill framåt.

Men innan det blir någon ordning i leden avstannar anfallet där ute.

Vartefter de ryckt framåt har Fagerängarnas led tunnats ut. Nu står en handfull av de modigaste halvvägs över fältet och ropar och hytter med sina lansar.

-Framåt, skriker Berra när han ser att de andra stannat. Med ett vrål börjar alla springa mot den lilla gruppen mitt på fältet.

Harald blir nästan ikullsprungnen.

De tappreste från Fagerängen drar sig raskt bakåt - samtidigt som Berra och de andra stannar upp innan de hunnit halvvägs över.

När alla så småningom dragit sig tillbaka till respektive skogsbryn, hytter man och skriker en stund till.

-Om dom där fegisarna inte haft luftgevär så skulle dom allt ha fått smörj, säger Berra.

Harald hade inte sett några gevär alls.

- Den blir läskiga sår efter saltkott, säger Berra, svider som bara den och läker aldrig.

- Det är skrämmande med krig, tänker Harald.

Det börjar bli mörkt och dags för middag och en efter en försvinner hemåt och kastar sina pinnar eller lansar i närmaste buske.

- Nästa gång tar vi dom, säger Berra.

Upptäcktfärd och hästskjuts

En dag säger mamma Linnea:

- I morgon ska jag börja på ett nytt arbete. Och du ska börja på dagis.

Dagis är nytt, stort och byggt av tegel. Det ligger ganska nära byggena och futten, så Harald känner igen omgivningen.

Mamma Linnea ska arbeta i huset bredvid - i köket på en affär och göra färdiglagad mat.

Dagis är precis motsatsen till det Harald är van vid. Han har varit ensam på bygget hela dagarna. Här är det massor av barn. Och dagisfröknar.

Och fröknarna bestämmer och bestämmer hela dagarna.

-Sitt still vid bordet!. Ät upp din mat!. Nu ska vi vila. Tvätta händerna. Tyst nu! Bråka inte.

Allt möjligt dumt säger fröknarna.

Harald är van att bestämma själv på dagarna, fast han bara är fem.

Utanför dagis finns en lekgård. Med ett staket runt om.

-Så dumt, tänker Harald, då måste man ju klättra över det varje gång man vill leka i skogen. Att det finns där för att han INTE ska leka i skogen funderar han inte på.

Staketet är av metallnät och inte så väldigt högt. Harald är specialist på att klättra över sådana staket.

Så när Harald tycker att det är tråkigt eller tanterna mer än vanligt dumma går han iväg på egna äventyr. Smiter helt enkelt. På ett litet kick klättrar han över staketet och försvinner i buskarna.

Utanför finns det nya bostadsområdet som hans pappa och de andra arbetarna byggt. Och här är nästan lika spännande som på bygget längre bort.

Här finns hus som är färdiga och där man håller på att flytta in. Varje flyttlass har nya saker som måste studeras och funderas över, tycker Harald.

Utan för en port står en lastbil med ett gigantiskt lass. Tänk att man fått rum med så mycket på en enda lastbil.

Två gubbar håller på att knyta loss repet som har surrat fast alla sakerna.

- Försiktigt nu med gungstolen, ropar en tant som småspringer runt gubbarna och gör vad hon kan för att vara i vägen hela tiden.

- Pass på så inte kistan faller av nu.

Gubbarna tittar på varandra och suckar. Och fortsätter med sitt jobb.

- Här, säger den ena gubben och lyfter ner en kruka med en stor blomma och räcker till tanten, det är bäst att frun tar hand om blommorna själv.

Tanten tar blomkrukan och försvinner in porten. Gubbarna suckar och passar på att arbeta lite snabbare.

I nästa kvarter har man inte börjat flytta in ännu. Där håller man på och städar efter byggjobbarna.

- Det ska vara snyggt och fint när man flyttar in i en ny lägenhet, säger en städerska som är ute och tömmer en hink i en soptunna.

Hon ser lustig ut tycker Harald. Hon har knutit en sjal om håret, med knuten mittfram, uppe i pannan. Och hon har ett par stora blåställsbyxor, som en arbetare. Alla andra städtanter brukar ha klänning och förkläde.

- Är du ute på egna äventyr? frågar byxtanten.

- Mmm, säger Harald

- Då kanske du vill hålla mig sällskap på kaffepausen, säger tanten
Det vill Harald.

Så blir det kaffepicknick, mitt på ett nyskurat vardagsrumsgolv, med fyra städtanter och Harald.

Även om det saknas möbler och är alldeles tomt i rummen så är det allt annat än tomt i kaffekorgen.

- Smörgås eller kaka, frågar en av tanterna Harald

- Smörgås, säger Harald och får en med prickig korv på.

Harald tycker att det nästan är som mammas syjuntekalas hemma. Massor av doppa och massor av pladder.

Harald tackar för smörgåsen och springer vidare.

På en gård står en farbror och slipar knivar.

Slipmaskinen har han på en liten vagn efter sin cykel. Med en pedal på maskinen får han sliptrissan att snurra. Det ser ut som mammas trampsymaskin. Det gnistrar som tomtebloss om sliptrissan när han arbetar med de slöaste knivarna och saxarna.

En annan dag, på en annan gård där alla flyttat in, hör han musik.

Det är tre farbröder som spelar för alla som vill höra. Dragspel, gitarr och basfiol. Basfiolen är lika stor som gubben som spelar.

Alla tanter som är hemma hänger i fönstren och lyssnar. De kastar ner småpengar, inslagna i papperslappar, till musikanterna.

Harald hjälper till att samla ihop pengarna och lägga dem i en hatt som musikerna lagt på marken framför sig.

För varje slantpaket som kastas ner vinkar han med basfiolen och kastar slängkyssar till den som kastat ner slantarna.

En tant med sjal runt håret och nypiskade mattor på armen blir uppbjuden av en gammal gubbe som ser ut att vara portvakt och fastighetsskötare. Han har en verktygsväska och är lite oljig om händerna.

Hon lägger ifrån sig mattpiskare och mattor och rättar till sin sjal. Gubben

snurrar med henne så hon fnittrar högt och förklädet fladdrar som en flagga. Tanterna i fönstren tjoar och applåderar dansparet.

När de dansat färdigt och tanten tar upp sina mattor igen ser Harald att hon fått fyra oljiga fingrar i midjan bak på klänningen.

En dag när Harald är på rymmen möter han pappa Sixten med häst och vagn.

Hästen heter Blenda, är stor och jättesnäll.

Det är pappa också.

Kärran ser ut som en stor fyrkantig hink och har två gummihjul från en bil.

- Nämen va nu då? säger pappa när de möts, jag tror bestämt jag ser någon som är på rymmen.

-Det är jag inte alls, säger Harald, fast han är det.

- Vill du åka med till stallet?

Vilken fråga!

Harald får stå i vagnen medan pappa går bredvid. Det är knappt att Harald ser över kanten på kärran.

- Vi har kört färdig för idag, säger pappa.

Vid stallet spänner pappa ifrån vagnen och selar av hästen.

- Hästar är precis som människor, säger Sixten. De gillar inte att man ser dem nakna såhär utan selar och ok.

Harald vet inte riktigt om pappa Sixten skojar eller menar allvar. Men Blenda vrider och vänder på sig när de tar av seldonen, så det kanske är sant.

De leder in hästen i stallet och ger henne hö och vatten.

- Här, säger pappa, ge henne lite knäckebröd. Det gillar hon.

Harald håller fram knäckebrödsbiten.

Lite läskigt är det, tycker Harald. Tänk om hästen käkar upp hela handen eller rent av hela armen. Hon är ju så jättestor.

Men hästen tar brödbiten försiktigt, försiktigt med läpparna och mumsar. Harald klappar henna försiktigt på mulen. Den är len som en kind och lite fjunig.

Blenda läppjar lite försiktigt på Haralds fingrar och skjortärm och frustar sedan så det stänker.

-Sedär, då har vi har väl jobbat färdigt för idag, alla tre, säger pappa och klappar Blenda en sista gång.

-Vi åker förbi dagis på vägen hem och säger till.

Tjära överallt

Ibland när, mamma är tvungen att åka till stan kommer mormor och tog hand om Harald.

Mormor är religiös. Vilket betydde att man måste vara tysta när det var morgonandakt på radion och läsa bordsbön innan man började äta och hålla sig lugna och stilla på söndagar.

Harald kan inte förstå varför man måste hålla sig lugn och stilla på söndagar. Har Jesus sagt det eller är det något som mormor hittat på för att få lugn och ro?

Dessutom har mormor alltid långa förmaningar innan Harald får gå ut och leka.

- Så kommer du in och äter när jag visslar. Och du får absolut inte gå den till radhusen och smutsa ner dig vid tjärtunnorna....

I Haralds familj hade man ett eget knep för att tala om för barnen att middagen var färdig. Man har en speciell visselpipa.

Den av metall, ser ut som ett rör och åstadkommer en fruktansvärd signal med två toner. Storebror påstår att den är från England eftersom det står "Boy-Scout" på den.

När mamma eller mormor blåser i den hörs det ända bort till ängen. De andra mammorna är inte lika smarta. De hänger ut genom fönstret och ropar:

-Annika, kom in och ät!

- Uno - middag!

Det hörs ju inte särskilt långt.

Harald nickar alltid JA till allt mormor förmanar.

Men vad var det hon sa om radhusen? Har han missat något?

Ingen tid att förlora -spikrakt ner till radhusen.

Radhusen ligger på vägen mot bygget, i utkanten av Haralds kvarter och är inte riktigt färdigbyggda.

Nu har man kommit så långt att själva husen är färdig och man håller på att isolera grunden med tjära. Svart doftande tjära som man smetar på utsidan av murarna så inte fukt ska tränga in i källarna.

Naturligtvis måste man studera sånt på nära håll.

En farbror hämtar varm tjära vid en stor gryta och langar ner till en annan farbror där nere i gropen som stryker ut den på muren.

Tjäran är alldeles kolsvart.

Så småningom kommer de att skotta ner sand och jord runt huset och då syns inte det svarta, men det skyddar källaren mot fukt från marken.

Harald har sett när de gjort det på bygget.

Men där hade de en mycket större gryta. Den här är intressant, borde

kanske undersökas.

- Hörru pysen håll dig lite på avstånd va, säger han som håller upp tjära ur grytan.

- Det här är hett som bara den och inte att leka med om det stänker.

Harald förstår det och drar sig lite bakåt. Han kan känna hettan från grytan och gaslågan under som håller den varm.

Men det finns annat att undersöka.

Stora klumpar av stenhård tjära som ska läggas i grytan. Och en stor hink med kletiga borstar som de använt att smeta på tjäran med.

Harald försöker få upp en av borstarna. Den har kilat fast sig lite och när han tar i lossnar den med ett PLOPP och stänker av smörjan från hinken.

Harald får en stor klutt på byxbenet och ena sandalen.

Hoppla, det var inte så bra.

Han släpper borsten och försöker gnida bort stänket, men då blir det bara värre. Fingrarna är kletiga av borstskäftet och byxorna av stänket.

Harald tar en pinne och försöker peta bort det som hamnat på sandalen.

Istället för att lossna åker det in mellan sandalens remmar och han känner hur det sprider sig mellan tårna.

Här gäller det att ta sig en funderare.

Men det är inget smart att klia sig i håret och torka sig om näsan när man funderar. Inte när man har tjära på fingrarna i varje fall.

Då visslar mormor.

Inget bra läge att gå hem just nu, det inser Harald. Dessutom är han inte hungrig ännu. Mormor vill väl vara klar med middagen till kvällssandakten.

Harald beslutar sig för att han har inte hört visselpipan. Vilket kan vara dålig taktik om man är med andra barn, för de brukar alltid ha utmärkt hörsel när man själv vill vara ute lite till.

-Harald, din mamma visslar. Eller

-Harald du ska gå hem nu.

Harald provar om man kan dölja tjärfläcken genom att strö lite sand på den.

Hederliga fläckar från sandlådan brukar det bara vara lite gnäll om.

Nu ser byxan ut som ett sandpapper istället.

-Harald!

Ett gallhojt får Harald att avbryta sina funderingar om fläckborttagning. Det är mormor som kommer ångande nedför backen i full fart. Aj, aj, aj, tagen på bar gärning. Här gällde det att fördröja mötet så länge som möjligt.

Harald vänder och sätter full fart.

Men även om mormor är gammal är Harald bara fem och har mycket kortare ben. Halvvägs in på andra varvet runt radhusen är mormor ikapp, andfådd och

rykande arg.

Eftersom flåset inte räcker till att skälla på Harald också tar hon honom helt sonika under sin ena arm som ett paket och går med bestämda steg mot hemmet.

Hemma har mamma just kommit hem och hittar nykokt potatis på spisen, men ingen mormor och ingen Harald.

Medan hon står där och funderar på vad hon ska göra kommer mormor in med dunder och brak med ett sprattlande barn under armen. Mormor bär Harald raka vägen till diskbänken där han ställs ner.

Mormor har ännu inte sagt ett ord. Hon flåsar tungt och pekar ett anklagande finger mot Harald.

Mamma står mitt emellan och tittar ömsom på den ena, flåsande och röd i ansiktet och den andra, smutsig och med tjära i ansiktet, i håret, på händerna och på kläderna.

Hon ställer ifrån sig sina kassar och börjar dra av Harald alla kläderna.

Mormor lägger för sig av middagen på en tallrik och flyttar in till radion i finrummet. Snart dånar kvällsandakten i lägenheten - mormor har skruvat upp radion extra mycket.

Linnea plockar fram såpa under diskbänken och börjar försöka skrubba bort alla fläckarna.

Det gör ont och går inte så bra.

Då kommer pappa hem.

- Va e det för liv? säger han redan i hallen.

- Vem sjutton är det som är stendöv och dessutom måste lyssna på...

Linnea sätter ett hyssar-finger framför munnen och pekar mot finrummet.

- Är Sigr..

Mamma nickar. Pappa Sixten suckar och går ut i hallen och hänger upp jackan och sparkar av sig skorna.

- Och vad har vi här då, säger han och ställer sig bakom Linnea och tittar på Harald.

- Ät du, säger han, så tar jag hand om det där. Jag har troligen mer rutin på svåra fläckar.

Så får Harald sitta där sprillans naken på diskbänken medan pappa tar fram sina specialdoningar. Smör, Fenom, terpentin och bensin.

- Smör löser upp, säger han och brer smör i håret på Harald.

- Passa dig nu bara så inte Lennart kommer och tror att du är en smörgås. och äter upp dig.

Harald fnissar lite medn kniper ihop ögonen, för det börjar rinna från håret.

Så gnuggas och skrubbas och baddas och duttas det så det svider i skinnet och ögonen.

Några små hårtussar får lov att tas med saxen, men sedan är Harald ren och skär och inlindad i en handduk.

- Kanske vi ska äta nu också innan allt är alldeles kallt.

Mormor har kommit ut från finrummet när andakten var slut. Hon säger inte mycket, det märks att hon fortfarande är förargad.

Mamma tackar henne för hjälpen innan hon skyndar iväg för att hinna med sista bussen mot stan.

Pappa och Harald äter ensamma. Harald är fortfarande inslagen i handduken och leker att han är en indian.

Ugh! säger han och stoppar in en bit potatis.

Pappa är trött och slevar i sig sin portion och sitter sedan bara rakt upp och ner i stolen.

Linnea tassar runt och dukar av och tar hand om matresterna och lägger i en ren matlåda. Den ska pappa ha till jobbet i morgon.

- Hör du Sixten, gå in och sätt dig i rummet så länge medan jag bäddar här, säger hon. Sätt på dig nya pyjamasen som jag köpt idag, den ligger i en påse i hallen.

Sixten reser sig och Harald sveper i sig det sista av sin portion.

Medan Linnea fixar i köket och bäddar kökssoffan i matvrån springer en helnaken Harald omkring och leker att handduken är Stålmannens mantel, en indianponcho och änglavingar.

Syskonen är borta på scoutmöte respektive frimärksklubb, så Linnea bäddar åt dem också.

När hon tittar in i finrummet sitter Sixten där i en fåtölj och sover.

Han har fått på sig den nya pyjamasjackan, medan pyjamasbyxorna ligger kvar på bordet.

- Men älskling, kom och lägg dig om du är så trött, säger Linnea.

Hon får syn på en tråd som hänger lös vid axeln på den nya pyjamasjackan. Hon tar tag i den drar för att får bort den.

Sixten grymtar till, halvsovande.

Linnea drar och drar, tråden verkar lång. Så, PLOFF, trillar ena ärmen på nya pyjamas en av. När hon drog i tråden repade hon upp hela sömmen till ärmen.

Sixten vaknar av att Linnea skrattar hysteriskt. Harald kommer skuttande för att inte missa något.

Pappa Sixten tittar sig sömndrucken omkring. En hysteriskt skrattande

hustru. Ett naket litet barn som hoppar omkring på möblerna med en handduk flaxande efter sig och en pyjamasjacka med bara en ärm.

Han reser sig ur fåtöljen, tar tag i den kvarsittande ärmen och river bort den.

Så tar han pyjamasbyxorna och går mot köket.

- Blir svalare såhär säger han.

En hemsk dag

Det är nästan mörkt när Harald kommer hem.

Han har rymt från dagis idag också, men idag har han varit på rymmen längre än vanligt. Dagis har stängt för länge sedan och Harald har fått gå hem själv. Han har gjort det förr.

Nu är han orolig att mamma är arg för att han varit borta så länge.

Men det är mormor som öppnar.

Harald blir förvånad, mormor brukar inte komma på besök mitt i veckan och mamma sa ingenting i morse. Hon har en näsduk i handen och det syns på ögonen att hon har gråtit.

- Se där, Harald, så bra att du kom. Så börjar hon gråta igen.

Harald blir förvirrad. Mormor gråter och mamma är inte hemma. Inte behöver mormor gråta för att han rymt från dagis, han är ju hemma nu.

- Var är mamma? säger han.

- Mamma är på sjukhuset med pappa. Det har hänt en förskräcklig olycka, säger mormor och börjar snyfta igen.

Hela veckan blir konstig. Inget dagis och både mormor och mamma Linnea är hemma. Dom har svarta kläder och grinar hela tiden.

- Oh, Harald, Harald, säger mamma och tar upp honom i knät och kramar honom, hur ska det gå för oss nu?

Då blir Harald ändå mer förvirrad. Varför säger hon så? Och varför kommer inte pappa hem?

Mamma säger att pappa är död.

Harald vet inte riktigt vad det innebär - bara att pappa inte kommer hem något mer.

- Det rasade sten nere i grunden på bygget och pappa kom i kläm, säger mamma.

Harald har själv sett stenbumlingarna så han förstår att det måste gjort väldigt ont. Stackars pappa. Så gråter Harald också, för han tycker mycket om sin pappa.

- Det blir begravning i nästa vecka, säger mamma.

Harald vet inte vad begravning är. Haralds syster Ingrid hittade en död fågelunge en gång. Den la de i en liten skokartong och begravde i skogen.

Undrar hur de gör med pappa, tänker Harald. Så gråter han lite till för att han inte vet och för att han inte vill att det ska vara en skokartong.

Begravningen är i ett litet kapell på kyrkogården. Harald har bästa byxorna på sig och skjorta med rosett. Mamma och mormor har svarta klänningar och

mamma har en liten hatt med svart, genomskinligt tyg som hänger ner runt om och skymmer ansiktet.

-Sorgflor kallas det, säger mormor.

Det är ganska mycket folk i det lilla kapellet.

Harald känner igen några av farbröderna som arbetare från bygget. Valle, den andre kusken i pappas stall känner han, men de andra vet han inte namnet på.

Även arbetskamraterna har också satt på sig sina finaste kläder, men det syns att de inte är riktigt vana. En stoppar fingret innanför skjortkragen gång på gång, som om han håller på att bli strypt. En annan fingrar på sina småår efter rakningen och kontrollerar att det vattenkammade håret ligger slätt. Och deras stora, valkiga och nyskrubbade nävar fumlar med psalmböckerna.

Längst fram står kistan.

Harald förstår att pappa ligger i den, även om han inte kan se det. Det ligger blommor på kistan och runt omkring den. Mot kortänden på kistan står en stor krans lutad. Den har ett vackert, brett sidenband med text på.

-Från arbetskamraterna, viskar storebror.

Man sjunger psalmer och prästen pratar och pratar. Harald förstår inte alla fina ord utan dinglar med benen och tittar sig runt om i kapellet. Orgeln vid ena sidan ser jättespännande ut. Massor med rör av trä och metall i olika längd staplade bredvid varandra. Den skulle han vilja undersöka närmre. Och vilket ljud när den spelar...

Mamma Linnea snörvlar och torkar ögonen under floret med en litet näsduk. Så spelar man på orgeln igen och prästen tar mamma under armen och leder henne runt kistan samtidigt som någon öppnar de stora dörrarna ut mot ljuset och sommaren.

Mormor och storasyter tar Harald i handen och följer efter.

Mormor stannar vid huvudänden av kistan, lägger en liten blomma på locket och niger.

Mormor niger!

Storasyter Ingrid gör likadant. Lägger en liten blomma och niger.

Storebror Lennart föser Harald framför sig, han vill lägga sin blomma och komma därifrån, det syns på hans öron. Dom blir nämligen alldeles röda när han blir nervös.

Harald gör som storebror, bockar och börjar följa efter mamma och mormor mot utgången.

Men så kommer han ihåg något.

Han sliter sig loss och springer tillbaka till huvudänden på kistan. Arbetskamraterna som står på tur ser lite förvånade och undrade ut och vet inte riktigt vad de ska göra.

Harald knackar hårt på kistan och lutar sig så nära han kan.

- Pappa, pappa, ropar han in mot kistan, vem ska ta hand om Blenda nu?
- Ett par väldiga och valkiga händer lyfter upp Harald. Det är Valle, kusken.
- Du kan vara lugn Harald, säger han. Jag ska ta hand om Blenda - Sixten har jobbat färdigt.

Efteråt är det begravningskaffe hemma.

Hela släkten är där. Morbror och moster, Linneas alla kusiner och farbröder och tanter som Harald aldrig sett. Och sånär som på alla svarta kläder är det som på mammas syjuntor. Man klappar honom på snaggen och nyper honom i kinderna.

- Och det här är lille Harald, förstår jag. Tänk vad stor du blivit!

Ett par nyp och klappar kan man väl stå ut med, men en hel släkt blir för mycket. Och dessutom vill han vare sig ha godis eller småslantar. Han vill ha sin pappa tillbaka.

Harald tar en stor sockerkaksbit i vardera handen och går och gömmer sig i hörnet bakom byrån i det minsta rummet.

Där sitter han och tänker på pappa. Och då känner han sig väldigt ensam och ledsen.

Sommar på landet

Ett vitt fartyg

Ett par dagar efter begravningen säger mamma:

- I övermorgon ska du få åka till landet, det blir väl roligt?

Harald är inte riktigt säker på det - mamma ska inte åka med.

Mamma ska få åka på vilohem, storasyster ska åka på kollo och storbror ska åka ut till farbror Loffe i skärgården. Så Harald får åka alldeles ensam. Det låter bara ledsamt och ensamt och inte det minsta spännande tycker Harald.

Mamma följer med till tåget.

Harald har en liten brun väska av papp som han knappt orkar släpa själv. Harald pustar och stånkar, men vill absolut inte ha någon hjälp av mamma. Ska man ut och resa på egen hand och med egen väska så måste man kunna bära den själv.

En tant som ser sträng ut möter dem på stationen. Hon prickar av Haralds namn på en lista och säger

-Jaha, det var den sista.

Mamma hjälper honom ombord på tåget där det sitter tio andra barn och väntar. Hon lägger upp väskan på en hylla ovanför sätena och ger honom en kram.

När tåget rullar ut från perrongen står mamma kvar och vinkar. Harald vinkar tillbaka och känner en stor klump i halsen. Ensam - fast med en massa andra barn. Och ingen mamma på jättelänge.

Det är mörkt och kväll när de kommer fram.

-Jaha, säger tanten, nu ska vi gå till den stora båten där.

Först då ser Harald att tåget stannat på en kaj, alldeles bredvid en stor, vit båt - ett fartyg. "Visby" heter det, men det kan inte Harald läsa - han är ju bara fem år.

Oj, ett fartyg, va spännande.

Det pyser och dunkar, gnisslar och skriks på kajen. Strålkastare och stora lampor lyser upp kajen och massor av runda fönster blinkar varmt välkomnande.

Harald kan inte se nog. Samtidigt som han går uppför landgången lyfter de just ombord en bil med en lyftkran. Bilen hänger där, inslagen i ett kraftigt nät som en fet fluga som fastnat i ett spindelnät. Stränga tanten går sist i kön av barn och manar på.

-Se så, skynda på nu. Bli inte stående mitt på landgången där.

Bilen försvinner ner i lastrummet.

Långt ner i båten ska de sova. De går nedför trappa efter trappa. Hårda trappor av stål. Det bullrar och pyser här nere också. Och det luktar konstigt och starkt - och det gungar. Sakta och nästan omärkligt.

Harald funderar på vad som händer om trapporna går ner ännu längre än vattenytan. Blir man blöt där nere. Tänk om det simmar fiskar där han ska sova.

De motas in i ett rum där det står några våningssängar.

- Här är din plats, säger tanten och lyfter upp Harald överst i en våningssäng.

- Hu, tänker Harald och tittar ner, här gäller att inte trilla ur sängen.

- Seså, klä av er nu barn, och kryp ner i sängarna.

- Hon låter ju nästan som tanterna på dagis, tänker Harald. Inte går det att sova här som det knirkar, slamrar och dunkar.

Bredvid Harald är en vägg av plåt. Den är vitmålad och kall. Det lyser i en springa vid taket.

Harald ställer sig på tå på sängkanten och kikar genom springan. Då ser han in i ett annat rum. Där går en farbror runt med en smörjkanna - kanske är det maskinrummet.

En röst bakom Harald får honom att hoppa högt och nästan trilla ner.

- Nu är du så god och lägger dig ner.

Det är tanten som har kommit tillbaka. Hon tittar upp mot Harald med händerna i sidorna och ser MYCKET sträng ut.

Bara att krypa ner mellan lakanen. Harald tittar upp i det vitmålade taket där det går balkar, kablar och rör kors och tvärs. Han funderar över allt som hänt de senaste dagarna. På pappa som han inte ska få se mer. På mamma som han inte får se på hela sommaren.

Det rycker lite i läppen när han känner sig ensam och tycker synd om sig själv.

Så småningom somnar han.

Harald vaknar med ett ryck av ett förskräckligt tjut.

-Se så barn, det är inget att bli rädd för. Det är bara lite dimma, säger tanten.

Inte visste Harald att dimma lät sådär.

- Klä på er nu så kan ni få gå upp på däck och se när vi kommer in i Visby, säger hon.

Uppe på däck är allting grått och fuktigt. En tjock dimma gör att Harald inte kan se någonting. Inget land, ingen himmel - nästan inte ens fören på båten. Rakt ner ser han bara vågor.

Ett nytt hiskeligt tjut. Harald hoppar ännu högre och håller för öronen. Det

är båten som tutar med sin mistlur. Det är för att varna andra båtar så man inte krockar.

Så, med ens, dyker det upp något i dimman. En stor, grå mur.

Kapten har styrt båten precis rakt in i hamninloppet, mellan de höga vågbrytarna.

Inne i hamnbassängen är det nästan ingen dimma.

En liten, öppen motorbåt kommer emot dem med hög fart. Det är två gubbar i båten. Någon slänger ner änden av en stor, tjock tross till dem.

Båten vänder och far mot kajen igen, med trossen på släp.

Ena gubben klättrar snabbt och vigt upp på kajen. Han drar trossen efter sig och lägger den över en pollare.

Under tiden glider fartyget sakta inåt hamnen. Trossen runt pollaren sträcks och bromsar upp det stora fartyget och vrider det samtidigt runt.

När det dunsar in mot kajen har det fören mot hamninloppet.

-Så fiffigt! tänker Harald.

-Kom nu barn, dags att gå iland! säger tanten

På kajen möter ett par andra tanter och de tar hand om ett par barn vardera.

-Haij Haurald, säger en. Jaug heiter Elsa.

Vad konstigt hon pratar. Harald förstår nästan inte vad hon säger.

Harald och tre andra barn åker rälsbuss med Elsa. Rälsbussen är gul och ser ut som en limpa eftersom den är likadan både framåt och bakåt.

- Tänk om han som kör sätter sig i fel ände, tänker Harald, då kör han ju åt fel håll.

- Roma, här skau deu gå av Harald säger Elsa efter en lång, lång stund. Då är hon och Harald de enda passagerarna. De övriga barnen har mötts vid andra stationer.

En tant - nej en flicka är det nog snarare - väntar på stationen. Hon har en vid och ljus kjol med små rosor på och en vit blus utan ärmor och hästsvans. Hon ser ut som flickorna som går i sista klass i storebror Lennarts skola.

- Hej jag heter Gunborg, säger hon. Du ska bo hos oss.

Hon pratar lika konstigt som Elsa, med Harald tycker hon ser snäll ut.

Hon har cykel med sig och Harald får sitta bak på cykeln, uppe på sin resväska. Det gör mindre ont i rumpan än när han åker bak på mammas cykel, men istället gör väskan att han får sitta med benen rakt ut.

Gunborg bor med sin mamma Hildur i ett vitt, stort stenhus.

En grusgång med runda, alldeles släta stenar leder fram till huset. Det rasslar när man går över dem. Överallt är det fruktträd och blommor.

Hildur är stor och har tjockt, grått hår som hon har uppsatt i en stor knut i nacken. Hon har snälla rynkor runt ögonen och klänning med vitt förkläde.

- Titta runt lite så får du mat strax, säger Hildur när de hälsat.

På gården finns en ladugård. Den är sned och vind och ser ut som den ska ramla ihop när som helst.

På gårdsplanen går det höns. En vit tupp kommer mot Harald och tittar misstänksamt på honom.

Harald går mot ladugården. Då reser sig ett får och två små lamm ur skuggan vid väggen. De bräker och kommer emot mot Harald.

- De är inte farliga, säger Gunborg som sitter på trappen utanför köksdörren, du kan klappa dom. Mamman heter Ulla, säger hon. Lammungarna har inga namn ännu.

Först är Harald alldeles stel, så rädd är han, men när Ulla snusar på honom och lammungarna nafsar lite i hans byxben vågar han försiktigt klappa dem.

-Vill du träffa grisen också? frågar Gunborg.

Grisen har ett litet bås inne i ladugården. Det luktar illa och grisen är alldeles smutsig.

-Vi får bestämt göra rent här i stian snart, säger Gunborg.

- Nöff, säger grisen.

Gunborg visar honom kaninerna. De bor i burar bakom brygghuset.

-Du får hjälpa mig att sköta dom, säger Gunborg.

Hönsen håller till ett särskilt rum i änden av ladugården, med ett eget litet hål i väggen så de kan gå in och ut som de vill. Där inne finns det bara några långa stänger.

- Dom sitter hönsen på när de ska sova, säger Gunborg.

-Det här är dasset, säger Gunborg och pekar på en liten utbyggnad bredvid hönshuset.

Harald öppnar nyfiket dörren.

Där inne finns en bänk med två lock och en trave med gamla veckotidningar. På väggen sitter en gammal affisch med en flicka som håller upp en apelsin och en omslag från en veckotidning med en bild av kungen.

Harald tycker att det luktar pyton där inne.

- Var spolar man, frågar han, för han kan inte se någon knapp att dra i. Han kan inte heller se någon lampknapp eller något toapapper.

Gunborg tittar först på honom med ett förvånat uttryck. Sedan skiner hon upp och börjar skratta.

- Du är bestämt en riktig stadsunge du. Men det här är landet.

Hon lyfter på det ena locket och det luktar ännu mer. Harald förstår att

allt man gör trillar rakt ner på en hög under bänken. Hu, tänk om han själv trillar ner där när han ska...

- Och det här använder du att torka dig med, säger Gunborg och river ur en sida ur en katalog.

- Gnugga ordetligt såhär, så blir det mjukt. Du kan väl torka dig själv? säger hon och tittar misstänksamt på Harald.

Klart han kan. Han är ju fem år. Harald fnyser åt denna antydning att han inte skulle klara det själv. Han är väl ingen bebis.

Köket är stort och har en sprakande vedspis i ena hörnet.

Skafferiet är också stort. Man kan kliva in i det och det har hyllor längs väggarna. Hyllor med burkar av glas och plåt i rad efter rad. Det är skillnad mot köket hemma hos mamma.

- Vill du börja med en smörgås, säger tant Hildur. Hon väntar inte på svar, utan plockar ur en plåtburk fram den största limpa Harald sett, tar den under armen och skär av en skiva som är lika lång som Haralds underarm.

Harald ska sova på övervåningen.

Där är inte färdiginrett och ser fortfarande mest ut som en vind. På ena sidan har man avdelat två rum som ser ut som två lådor, medan resten är ett enda stort rum som är jättehögt i taket.

Haralds säng står ute i det stora rummet, bakom en vägg som bara är en skärm av papper som hänger ner från en takbjälke. Madrassen är fylld med hö och ser ut som en rund korv.

Harald kan inte somna, fast han är trött. Det har hänt så mycket sedan i går att hela huvudet snurrar. Och madrassen sticks och luktar och han längtar hem - jättemycket.

Han brottas med madrassen för att inte trilla av. Han längtar efter mamma och sin egen sköna säng. Och pappa. Ingen pappa som kommer att klappa honom på smaggen och undra hur dagen varit. Och nu detta med en säng som sticks och en toa man inte kan spola på.

Harald börjar gråta.

Först tyst och stilla, sedan hulkar han högt.

Tant Hildur kommer och tröstar honom. Hon har långt nattlinne och en fotogenlampa i handen. Håret hänger i en grov fläta ända ner till midjan.

Hon sätter sig på sängkanten och stryker honom över håret och pratar tyst med honom på det där konstiga språket han nästan inte förstår.

Hon ser nästan ut som en Lucia, tänker Harald när han så småningom somnar.

Mycket att göra

Harald har mycket att göra hela dagarna.

Han matar hönsen och ger dem vatten. Hönsen går helt fritt, utan inhägnad så de lägger sina ägg på de mest underliga ställen.

Harald hjälper Hildur att samla in äggen. Hon lär honom hur man kan veta när en höna lagt ägg.

- Lyssna bara på dem, säger Hildur, de talar själv om det.

- Den där, hon går bara runt och säger 'Kaa-kaa-kaa'. Det betyder 'Jag undrar om det finns några små korn att plocka här borta'. Men lyssna den som kom ur buskarna där borta. Visst låter et som hon säger 'Ägg-ägg-ägg-ägg-på TAAK. Kom-kom-kom-kom och TAA!'

De går dit och Harald kryper in under busken och mycket riktig ligger det ägg där, två stycken.

Hildur lyfter upp underkanten på sitt förkläde så det blir som en påse och lägger försiktigt ner äggen.

- Ska vi se om det finns fler. Man kan ju inte gå och lyssna på hönsen hela tiden så vi har säkert missat många.

Några höns har varit ordentliga och lagt äggen i de redan som Hildur gjort i ordning inne i höns huset. Men sedan hittar de ägg på höskullen, bredvid grisens stia och till och med i en gammal hästsläde längst in i vagnslidret.

Alla nyplockade ägg tvättas, ett och ett, med vatten och ättika. Ättikan luktar så starkt att det sticker i näsan och Harald måste fnysa.

- Ja, passa dig, säger Hildur, när man som du bara till bordskanten med näsan måste man tänka sig för och inte lägga näsan i blöt över allt.

Näsan i blöt? Va, hon också?

Harald känner efter på nästippen. Nej, den har inte blivit mjuk.

Harald tittar misstänksamt på Hildur. Har hon pratat med mamma?

De rengjorda äggen förvaras svalt inne i brygghusets kalkkällare till nästa gång Hildur eller Gunborg åker till handelsboden.

- De får äggen vi inte behöver och vi får såpa, socker och annat som vi behöver.

Harald tycker det låter väldigt smart att kunna byta sådär.

- Kom nu Harald, nu ska grisen få rent i sin stia, säger Gunborg en dag.

De måste släppa ut grisen på gården för att kunna göra rent. Och så fort Gunborg öppnar dörren till stian far grisen ut på gården som en raket med ett glatt 'NÖFF'.

Först springer den runt på gårdsplanen och jagar alla höns den ser. Hönsen flyr åt alla håll under våldsamt kacklande.

Sedan nosar den i hönsens alla burkar med vatten och snäckskal och välter dem. Sedan går den till gödselhögen på baksidan av ladugården och bökar med sitt tryne.

Hur sjutton kan man gilla att köra runt med näsan i gammalt bajs? tänker Harald.

Men medan grisen roar sig får Harald jobba.

Grisbajs och gammal halm skottas ut genom en liten dörr direkt ut på gödselhögen.

För varje skyffeltag dynga som Harald kastar ut så lyfter grisen på huvudet från sitt bökande och säger 'nöff'. Som om den ville säga 'bra, bra, gör rent ordentligt'.

När det är skottat och borstat och rent och fint hjälps Harald och Gunborg åt att lägga ny halm på golvet och sedan är det klart.

-Ja ha, säger Gunborg, då var vi klara. Nu ska Nasse in igen. Vi säger Nasse, men det är egentligen en hon.

-Du kan väl ta och hämta Nasse nu, säger Gunborg och ler på ett konstigt sätt.

Visst, tänker Harald, lätt som en plätt. Han springer ut och klappar Nasse på ryggen.

-Kom nu, nu är det rent i stian.

Men Nasse vill inte gå in. Hon vill böka.

Harald knuffar på grisen. Hon flyttar sig inte en millimeter.

Harald drar grisen i öronen. Grisen säger 'nöff' och skakar på huvudet.

Harald skjuter på där bak. Grisen flyttar på sig så Harald trillar i dyngan. Medan Nasse fortsätter att under glada grymtningar böka.

Gunborg skrattar åt Haralds försök.

- Det var elakt av mig att be dig försöka, säger hon. Men du har just lärt dig vad 'envis som en gris' betyder. Men kom ska du se nu sköljer vi av dig under pumpen och sedan ska jag visa dig ett knep.

Pumpen är husets vattenkran. Den står mitt på bakgården, ett par steg från köksingången. Den är grön av järn och högre än Harald.

Gunborg tar tag i pumphandtaget och pumpar två, tre tag och genast så kommer det en tjock, jämn stråle iskallt vatten ur pumpröret.

Harald vill försöka.

Han orkar -det är lika fiffigt som Arnes hävstång på bygget, när de böjde armeringsjärn. Men eftersom Harald är så liten kan han inte lyfta handtaget lika högt som Gunborg utan får pumpa många, korta tag i stället.

- Hallå där, det var tänkt att du skulle tvätta av dig dyngan också, inte bara pumpa, säger Gunborg.

Så Gunborg får pumpa igen, medan Harald hopade ut och in i den iskalla

strålen, med kläder och allt och plaskar och tjoar. Brr va kallt.

-Se så, nu räcker det. Kom nu ska jag visa dig hur man lurar in grisen i båset igen.

Så går hon in i köket och kommer ut med grisens mathink. Med raska kliv går hon mot ladugården och Harald är inte sen att skynda efter.

- Pass på nu ska du få se, säger Gunborg. Så tar hon omrörningspinnen som står mitt i hinken och slår tre gånger på sidan av hinken.

Det blir ett dovt klongande, eftersom hinken är halvfull.

- NÖFF, hörs som svar från andra sidan ladugården och ett gristryne och ett par pigga, nyfikna grisögon sticker fram runt hörnet.

- Se här, ta hinken och gå före in i stian, säger Gunborg. Och dunka på hinken då och då.

Harald tar hinken i ena handen och pinnen i den andra och slår ett provande slag på hinken.

BONK, säger hinken

Nöff, nöff, nöff säger grisen och sätter full fart, rakt emot Harald.

Harald får bråttom. Han skulle ju vara före var det tänkt.

Hinken är tung och det skvätter grismat åt alla håll, men Harald vinner löpningen, tätt följd av hinken och med grisen ett knappt tryne efter.

Men var gör han nu? Inne i stian kommer han ingenstans och grisen är på väg ner i hinken.

- GUNBORG... skriker han.

Gunborg kommer in fnittrande.

-Jisses vilken fart, säger hon medan hon stänger den lilla dörren till stian. Häll nu maten i Nasses ho och räck mig hinken.

Harald rycker undan hinken och håller innehållet i grisens matho i hörnet.

Grisen uppfattade det som "Varsegod, det är serverat" och började glufsa, hörbart förtjust.

- Bra jobbat! säger Gunborg, tar emot hinken och lyfter därefter Harald över planket. Nu går vi in till Hildur och får lite choklad.

Kattungar på loftet

- Jag tror det är dags att hitta Majsan idag, säger tant Hildur en morgon.

Majsan är husets katt. Den är nästan helsvart och mycket liten, fast den är fullvuxen.

-Jag tror hon fick kattungar i går eller förgår. Hon har nog boat på höskullen.

Harald följer med Hildur upp och letar.

Höskullen är vindsvåningen i ladugården. Där förvarar man torkat gräs som fåren ska äta under vintern.

Majsan har mycket riktigt byggt sig en liten grotta i höet.

Hon kommer emot Hildur med ett jамande och stryker sig mot hennes ben.

-Kom inte för nära än, säger Hildur. Hon kan få för sig att hon måste försvara sina ungar.

Och där, i hö-grottan, rör det sig. Hildur sträcker på halsen och kikar in.

- Det är sex stycken, säger hon.

Hon böjer sig in och tar upp en och visar för Harald, medan Majsan jamar ängsligt och snor mellan Hildurs ben.

Kattungen är liten, svart och vit och har ögonen slutna.

- Jag får nog lov att ta bort några, säger Hildur, annars blir det bara vildkatter av dom.

Harald förstår inte vad 'ta bort' betyder.

Ett par dagar senare får Majsan flytta ner till en korg i brygghuset. Men det är bara två kattungar i korgen.

Harald funderar på vart de andra tog vägen. Inte kan de väl ligga kvar där uppe på höskullen.

- Kom ska du få se vad Majsan ha hittat idag, säger Gunborg en morgon.

De går tillsammans bort till brygghuset.

Kattungarna har blivit lite större och fått ögon. Majsan har fångat en liten skogsmus - levande. Den lilla musen kilar runt och piper.

- Majsan gör sådär för att hon vill att ungarna ska få leka med den. Hon vill att de också ska lära sig jaga, säger Gunborg.

Men Gunborg släpper ut den lilla musen och visar Harald hur han kan få kattungarna att jaga en tofs på en bit ullgarn. Harald viftar med tofsen och kattungarna kurar ihop sig och hoppar på tofsen. Harald släpar tofsen längs golvet och kattungarna smyger efter och nosar på den och smockar till den med tassan.

När de kattungarna tröttnar på leken kryper de upp i knät på Harald och somnar. Harald har aldrig lket med djur förr och han sitter blick stilla och

tittar på se små krypen i hans knä.

Men Majsan kommer med nya leksaker. En dag är det tre, nästan nyfödda harungar- två levande och en död. En annan dag är de två små fasankycklingar som förvirrat springer runt på brygghusgolvet. Och så, en dag en stendöd, jättestor magasinsråtta. Nästan lika stor som Majsan själv.

- Hu, det var en best, säger Hildur, jag får bestämt se till att Majsan slutar med det där nu.

Och det gör Majsan. För efter den stora råttan kommer det inga fler "leksaker" till kattungarna. Inte som Harald ser i varje fall. Och kattungarna verkar tycka att det är lika roligt att leka med Harald.

Men Harald funderar länge på hur tant Hildur burit sig åt. Var Majsan SÅ klok att hon förstord när man sa ifrån på skarpen.

Bethackning

-Jaha, så var det betdags igen.

Harald tittar förvånat upp från sin frukostchoklad. Tant Hildur knyter just ett huckle runt håret. Hildur har tjockt, grått hår som hon rullar ihop till en knut i nacken varje morgon. Och hon brukar ha sjal över håret. Ljusa sjalar, randiga eller rutiga eller med blommor.

Men idag har hon på sig en stor, gråbrun som hon knyter noga så ingen del av håret sticker fram.

Och hon har inte ett vitt eller ljusblått förkläde som hon brukar, utan ett gjort av en gammal säck!

- Sådär, säger hon och kastar en blick i den lilla spegeln alldeles innanför köksdörren, nu ser man ut som en indier, med turban och allt.

Indier, tänker Harald, dom har väl fjäder i nacken och pilbåge.

- Ska du följa med? säger hon till Harald. Jag ska till Myrarve och gallra betor.

Harald vet inte vad betor är för något eller hur man gallrar betor, men Myrarve, det är den stora gården en bit bortåt vägen. Hildur och Gunborg arbetar där ibland.

Självklart vill Harald följa med.

Han får sitta bak på Hildurs gamla skraltiga cykel på vägen dit - uppe på en lång och en kort hacka. Det är tydligen hans öde här i livet att sitta bak på cyklar och få ont i rumpan.

Harald glömde snabbt det onda så fort de svängt av från vägen.

Infarten till gården går genom en allé. Höga, tjocka träd på vardera sidan av vägen flätar ihop sina grenar till en tunnel. Trots att det är strålande sol ute på landsvägen är det dunkelt och svalt här i allén. Harald tycker det är vackert som i en kyrka.

Allén leder upp till gårdsplanen och Harald fortsätter att bli imponerad.

På en sidan ligger ett stort, vackert boningshus med en prunkande trädgård full med rosor. Rakt fram ligger ett gult trevåningshus av trä med stora dörrar nedtill och små luckor i stället för fönster på de övriga våningarna. Och till höger - en jätteladugård.

Det är ju mycket större än huset hemma i stan. Tant Hildurs lilla ladugård får rum i ena hörnet....

En dörr mitt på väggen stod öppen. Ur mörkret innanför kommer det nu två hästar, med seldon och allt.

- Se där kommer Kurt, hälsar Hildur, samtidigt som hon lyfter ner Harald från pakethållaren och cykelkorgen med matsäck från styret.

Kurt går bakom hästarna med långa tömmar och styr in dem framför en

flakkärra vid väggen.

- Seså, nu tar vi det lugn. Stella, inte konstra nu... Back, back, back, såja, såja

Kurt smackar och pratar med sina hästar tills han lyckats backa in dem på var sin sida om vagnens dragstång.

- Har du med dig extrahjälp idag, Hildur? hälsar Kurt när han är färdig med att haka på dragstång och dragremmar och lutar sig mot kanten på kärrflaket.

Han har blåbyxor och en uppknäppt, rödrutig skjorta. Han använder ärmen för att torka svetten ur pannan. Håret är kort och blont och han är solbränd så han nästan är svart.

- När du tröttnat på gallring och tantpladder kan du alltid komma och hjälpa mig, säger Kurt med en blinkning mot Harald och hoppar upp på vagnsflaket.

Hildur hytter med fingret åt honom. Tantpladder minsann. Men Harald ser att det bara är på skoj och att hon inte arg på riktigt, för hon ler.

Så fort Kurt lossat tömmarna sätter de två hästarna iväg som raketer över gårdplanen, med svansarna i vädret och Kurt stående mitt på flaket och drar i tömmarna för att försöka hålla ner farten. Det ser vådligt ut - men spännande.

- Seså, sluta bliga efter honom, nu går vi ner till dom andra, säger Hildur när ekipaget försvunnit runt hörnet på det gula, garageliknande huset. Tar du hackorna tar jag korgen.

De rundar ladugården åt andra hållet. Runt hörnet ligger en lång, låg byggnad med stora nätinhägnader där det går höns. Massor av höns.

-Hönsen kan du titta på sen, säger Hildur och puttad Harald i ryggen med korgen. Dom går ingenstans.

De passerar en stor trädgård med olika buskar i rad på rad.

- Hallon, krusbär och vinbär, säger Hildur. Snart dags att plocka.

Så är de framme vid fälten. De böljar iväg bort mot horisonten tycks det. Gråa och dammiga och randiga, som om någon dragit en stor kratta över hela fältet. Det enda livstecknet är små, små gröna skott som sticker upp längs ränderna. Rad efter rad.

Här i kanten av fältet står och sitter fem andra tanter, alla klädda lika robust som Hildur. Det hälsas och skrattas och skakas hand. Och Harald för sin vanliga omgång av klappar på huvudet och nyp i kinden.

- Nej, här får vi inget gjort, säger Hildur till slut och sätter ner sin cykelkorg brevid fem andra korgar i skuggan av ett träd.

Så tar alla sina korta hackor och ställer sig vid var sin rad av gröna små skott. Alla tittar bort längs raden och det ser nästan ut som om de ber en bön. Vilket förstärks av att de alla lägger sig på knä på den dammiga och torra jorden. Bestämt är det några som suckar också - högt.

Så börjar de krypa längs raderna mot horisonten där borta. Samtidigt som hackorna far kors och tvärs genom den tunna, gröna linjen av skott.

När de passerat står skotten ett och ett och glest.

Hackorna river upp ett fint damm, som i den svaga vinden sakta driver ut över fältet. Harald kan känna hur det fina stoftet letar sig in överallt. Det till och med gnisslar mellan tänderna.

Hildur visar Harald hur man gör.

- Det här ska bli sockerbetor. Fabriken i Roma kokar dem så du kan få socker på gröten och godis.

- Vajert, tänker Harald, jag gör godis.

- Såningsmaskinen släpper ut massor av frön, fortsätter Hildur, för att man ska vara säker på att det verkligen blir något som gror till ett skott såhär. Men de här små skotten ska växa upp till betor som blir så här stora.

Hildur visar med händerna. Det är ju nästan lika stort som hans huvud!

- Och när man ska blir så stor så behöver man lite plats för att kunna växa. Därför måste vi gallra på det här sättet. Kila bort till korgarna och hämta den lilla extrahackan som ligger där och prova själv.

Hildur kanske tycker att det är en liten hacka, men den är nästan lika lång som Haralds arm. Och att pricka rätt är inte alltid lätt. Ibland får han med ALLA skott, ibland lämnar han för många och måste pilla med fingrarna och dra upp.

- Ja, ja, öva på du. Det finns några kilometer att öva på, säger hon och sätter fart i sin rad.

Harald orkar två meter.

Sen gör det ont i knäna och händerna och hackan känns som en telgrafstolpe.

- Kila runt och titta lite så länge, säger Hildur. Jag tror du hittar Lena borta vid ladugården. Kom tillbaka när ni börjar bli hungrig.

Harald vet inte vem Lena är, men ladugården vill han definitivt undersöka.

Inspektionsrunda

- Ska man titta runt kan man lika gärna göra det ordentligt, säger Harald till sig själv och går med bestämda steg direkt mot ladugården.

Här, på baksidan av ladugården, står ett par jättestora dörrar öppna på vi gavel. Visst betyder öppna dörrar 'Var så god och stig på'. Harald tycker det i varje fall.

Fast han kliver inte in direkt.

Han blir stående i dörröppningen alldeles tagen av hur stort allt är.

Redan dörrhålet är gigantiskt. Han måste mäta: ett, två, tre fyra fem sex sju åtta nio TIO. Tio av Haralds största steg, så bred är öppningen.

Som ingången till Bergskungens sal. Tänk om det är Jättar som bor här. Eller att det är han som blivit förvandlad till en liten Tomtenisse.

Inga jättar i sikte. Och innanför är ett cementgolv som är tomt rakt bort till framsidan av ladugården där det är ett par lika stora dörrar, stängda.

In till höger är en vägg med några dörrar. Väggen når inte ens halvvägs till taket och ovanför skymtar Harald hö - högar av hö.

Då finns det mer spännande saker till vänster - massor av spännande saker. Vagnar, kärror, redskap och prylar. Det är som att komma in i en leksaksbutik och ha lov att leka med allt. Med skillnaden att leksakerna är stora och säkert tål att leka med.

Harald blir alldeles andäktig. Var ska han börja?

- Hej, vem är du?

Harald hoppar högt och snurrar runt.

Där står en lite flicka och tittar nyfiket på honom. Hon har blont hår med tofsar vid öronen och en fläckig, blommig klänning som nog har varit grön. Hon ler och visar en stor glugg där framtänderna borde sitta.

-Ha-Harald, säger Harald. Vem där du?

-Jag heter Lena, säger flickan. Vad konstigt du pratar. Det är du som kommer från stan och bor hos tant Hildur, va?

Harald nickar. Lena är nog lite större och lite äldre än Harald och verkar hemtam här. Hon har en grankotte i varje hand. Kottar som hon satt ben på.

- Jag leker lagård, säger Lena. Vill du leka?

Harald funderar en stund och tittar på grankottarna. Så skakar han på huvudet. Den riktiga ladugården verkar mer spännande tycker han.

- Jag tänkte titta på allt det där, säger han och pekar in på alla maskinerna.

-Äh, det där är väl intet spännande säger hon, men kastar bort kottarna och följer med när Harald börjar gå mot allt det HAN tycker är spännande.

Rakt fram står en vagn med en gröna låda på stora, gula hjul av metall. Under lådan hänger massor med små rör ända ner till golvet.

Harald klättrar med en viss möda upp på vagnen så han når översidan på den

gröna lådan. Hela ovansidan är ett tvådelat lock. Harald bänder upp locket.

Lådan är halvfull med frön. Små korn av något slag.

- Det där är såningsmaskinen, säger Lena. Harald inser direkt hur den fungerar: fröna i lådan rinner genom rören i rader efter varandra när vagnen dras runt på åkrarna. Det måste varit den som sått alla raderna med betor.

Kul. Nästa!

Brevid står något som ser helt annorlunda ut. Den har också två hjul av järn, men det är den enda likheten. Förutom hjulen har den bara en sits och lång arm som nu är uppfälld mot taket. Den långa armen ser ut som en grov kam, med korta tänder och mellan tänderna sitter det något som är vasst och som ser ut att kunna gå fram och tillbaka i ett spår mellan tänderna.

Den så ju lite ut som frisörens maskin, tänker Harald. Den han använde när jag fick snagg. Fast den här är mycket, mycket större.

- Akta´re för slåttremaskinen, tänderna är vassa, säger Lena.

Sitsen mitt på är av plåt med hål i och formad för att passa rumpan - på en vuxen. Harald klarar inte av att klättra upp på den, det finns inget att kliva på.

Lena trampar runt medan Harald försöker klättra.

- Akta´re så inte armen fälls ner, det kan vara farligt, säger hon ängsligt.

- Men vad har man den till, säger Harald.

- När man ska slå gräset som ska bli hö förståss, din dummer. Vet du ingenting?

Brevid står en annan apparat på två hjul och med en likadan sits. Men på den sitter det långa, böjda järnpinnar i hela vagnens bredd bakom sitsen.

Den ser ju ut som en jättekratta på hjul. Harald känner på järnpinnarna.

- Det där är räfsan, säger Lena. Den har man för att samla ihop höet när det torkat.

Men, vad är det där? Längst in där, vid väggen.

Harald klättrar och kryper över en hop andra redskap med och utan hjul som han heller inte har en aning om vad de ska användas till. För där, längst in står något som han direkt ser att det är en vagn.

En riktig, gammal vagn, med fyra höga trähjul.

Den är fylla av damm, boss och spindelväv, men under detta ser det ut som den är svart och med en tunn linje av guld målad runt kanterna.

Harald klättrar upp på kuskkocken. Bakom den finns en bänk med ryggstöd som ser bekväm ut.

Den är av stoppat läder, men lädret har torkat och spruckit här och var så det tittar fram svart tagel. Lena ålar sig fram mellan ett par redskap och kryper upp i baksätet medan Harald snurrar runt på kuskboken.

- Vill drängen vara så snäll och köra mig till herrgården nu, säger Lena och sätter sig i hörnet på baksätet och försöker se ut som en hertiginna.

Brevid kuskbocken står det en piska i ett särskilt ställ. Den är säkert två

meter lång, svart och avsmalnande. Längst upp slutar den med något som ser ut som en bit vitt snöre.

Harald måste bara prova den.

Han måste använda båda händerna för att kunna hantera den långa piskan. Det viner om den när han slår i luften.

Rätt vad det är när han viftar så säger det PANG om piskan.

Vad var det?

Harald viftar igen. Det viner, men ingen smäll. Var det något annat som small?

Så rätt var det är säger det PANG igen. Lena applåderar.

-Hurra! skriker hon så det ekar i ladugården.

Harald lär sig snabbt snitsen: långsamt framåt och sedan snabbt bakåt så säger det pang om det lilla snöret högst upp.

För varje gång han lyckas applåderar Lena.

Medan han snärtar bullrar det borta vid de stängda dörrarna och de slås upp på vid gavel.

Det är Kurt som kommer tillbaka.

Solljuset flödar in och Kurt får syn på Harald och Lena när han leder in hästarna och vagnen, lastad med säckar.

- Jasså, husbonn har fått en ny kusk till sin gamla vagn? säger Kurt. Och en fin dam att köra kan jag se.

Harald sätter tillbaka piskan, klättrar ner ur vagnen och springer fram till Kurt.

- Du sa aldrig vad du heter, säger Kurt.

- Harald, säger Harald. Vad heter hästarna?

- Den här heter Stella och den här heter Blenda.

Blenda. Precis som pappas häst. Men den här ser inte lika stor ut. Och Harald kommer på att han faktiskt inte har tänkt på mamma, pappa och hemma sedan första natten här. Han har ju faktiskt inte haft tid liksom. Det har funnits så mycket annat att fundera över också.

Men nu tänker han på mamma. Och pappa. Och han känner att han saknar båda två jättemycket. Det darrar till lite i underläppen och suger till lite i magen.

- Va, säger Kurt och får en rynka mellan ögonbrynen. Blev du rädd för hästarna eller vad hände.

- Min pappa har också ... hade också en häst som heter Blenda, säger Harald och torkar sig under näsan med baksidan av handen

- Va, säger Kurt och sätter upp ett förvånat ansikte, minsann har jag inte en hästkarl på riktigt framför mig. Av gammal kusk-släkt till på köpet. Då kanske du kan hjälpa mig lite nu när jag stallar upp hästarna.

Självklart. Är man hästkarl så är man.

Kurt spänner loss hästarna från vagnen och Harald och Lena springer i vägen.

Stella nafsar lite efter Harald.

-Passa dig lite för henne, hon är duktig på att ge tjuvnyp.

Så leder Kurt ut hästarna samma väg de kom in, en häst i vardera handen. Harald springer i cirklar runt dem.

-Vi syns se´n, säger Lena och springer mot den andra utgången och sin låtsasladugård med kott-kor.

- Ta och se till att de där dörrarna står öppna ordentligt, säger Kurt.

Det är samma dörrar där Harald först såg Kurt och hästarna när de kom.

Den ena dörren står redan öppen, men den andra har blåst igen. Harald knuffar upp den öppna och hittar en pinne som kan hålla den på plats.

Kurt leder in hästarna i var sitt bås och lyfter av dem ok och seldon som han bär in i ett bås vid ena väggen.

Båset är fyllt med seldon och remmar, prydligt upphängda på ställningar på väggen. Det luktar läder och häst i den lilla skrubben.

-Sådär, säger Kurt när han selat av, nu ska vi bara mocka lite och ge dem vatten och foder.

Det ligger lite hästbajs i en ränna bakom hästarna. Men som om hon förstod vad Kurt sa så börjar Blenda kissa. Fast kissa låter så diskret och tunt. Plaska skulle man nog säga istället. Som en stor vattenkran.

Kurt tar skyffeln och Harald kvasten och så flyttar allt i rännan mot en liten dörr längst in. Kurt öppnar och utanför ligger en dynghö, precis som bakom Hildurs ladugård - men mycket större.

Om Hildurs var en dynghö, så är detta ett dyngberg.

- Sådär, säger Kurt när de skyfflat ut det sista och stängt dörren. Vatten och sedan foder.

Hästarna dricker länge och mycket.

-Så var det hö, säger Kurt och börjar klättra uppför en brant, smal trappa. Harald följer efter, men måste använda både händer och fötter för att klara trappan.

När Harald kommer upp står han alldeles förstummad igen.

Visserligen har Hildur också en höskulle, men det här... Det är ju en hel värld av hö. Allting är bestämt mycket större i den här ladugården. Harald känner sig väldigt liten när han ser sig om.

Det är dunkelt där uppe, men det silar in ljus genom springor i brädväggarna. Höskullen sträcker sig i hela ladugårdens längd och är högre i tak än i kyrkan där pappa begravdes. Långt, långt där borta i andra änden tror Harald att han kan se stället med alla vagnarna och där solen skiner in genom de öppna dörrarna.

- Jasså du tycker det är stort? säger Kurt. Tänk då på att jag ska fylla allt det här med hö. Då det gäller att ligga i.

Harald ser sig skeptiskt omkring. Nu skojar väl ändå Kurt. Inte kan väl en enda människa fylla allt det här...

- Här ska va full ända upp till bjälkarna du ser där, säger Kurt och pekar en bit uppåt, annars räcker det inte till alla djuren över vintern. Som tur är har jag nya hö-hissen, annars skulle jag inte klara det utan en massa folk till hjälp.

Hö som åker hiss, vilken knasig tanke, tänker Harald.

- Du får se hissen om du kommer och hjälper mig med höbärgningen, säger Kurt.

Harald skiner upp, han får komma hit fler gånger. Det ska bli kul.

Så tar Kurt en högaffel och börjar kasta ner hö genom samma lucka de kom upp genom. Harald hjälper till så gott han kan, men är mest i vägen.

-Passa dig så du inte trillar ner genom hålet, säger Kurt.

Han går ner ett par steg för trappen och ser till att höet hamnar ordentligt i hästarnas krubbor. Blenda frustar och Stella nafsar efter Kurts ärm på skjortan.

- Sådär, säger Kurt, nu håller de sig lugna ett tag. Men vi tar och skottar ner lite till korna också, medan vi ändå håller på.

Så klättrar de över gungande, fjädrande berg av hö. Det luktar gott, samtidigt som dammet sticker i näsan.

Harald provar att dyka ner i höet. Om man lägger sig på mage och ålar kan man komma in under höet och göra gångar och komma upp något helt annan stans.

Som att leka tittut, fast på ett annat sätt.

Kurt har öppnat en lucka i golvet och kastat ner några famnar hö.

- Kom nu, här måste jag hjälpa dig ner, säger Kurt.

De kommer ner mitt emellan två rader av kobås. Det finns plats för massor av kor, men här står bara två stycken som tittar med stora ögon på inkräktarna från rymden. Eller i varje fall från höskullen.

- Dom här väntar på veterinären som kommer i eftermiddag. Alla de andra är ute i hagen. Nu ska vi ge dem lite foder och kalvarna mjölk.

Då först ser Harald att i tre av boxarna vid väggen sticker det upp ett par nyfikna kalvhuvuden. En råmar lite provande och den ena av korna svarar. Det var nästan som när tanterna på dagis läste sagor: "Och vad säger den lilla kossan? MUU."

- Sådär, nu har kossorna att mumsa på, säger Kurt och plockar bort lite halm ur den ena kossans drickkopp.

Den är så fiffigt gjord att varje gång kossan dricker så trycker nosen på en liten spak som fyller på nytt vatten i koppen.

Harald måste självklart prova att det fungerar i alla koppar han kan se.

Det gör det.

- När du är klar kanske vi ska ge kalvarna lite att dricka också, säger Kurt och går före till ett litet rum i ena änden av ladugården.

Där inne är det vitt, svalt och luktar starkt av något rengöringsmedel.

- Det här är mjölkkrummet, säger Kurt. Här är tryckluftsmaskinen som behövs när vi mjölkar. Och här hamnar mjölken, säger han och klappar på en stor plåtflaska som står nedsänkt i ett cementkar, ungefär som i mjölkbutikerna hemma. Över öppningen sitter en konstig apparat som snurrar långsamt och spolar vatten runt utsidan av plåtflaskan.

Kurt lyfter upp den lite så Harald kan se att det sticker ner en rörkrök i mjölken och att det går en slang från vattenkranen på väggen.

- Så enkelt kan man hålla mjölken lika kall som vattnet. Och vattnet här är kallt.

Han lyfter apparaten åt sidan och skopar upp mjölk i tre rostfria bunkar och sätter därefter tillbaks den.

-Egentligen vill kalvarna ha spenvarm mjölk, men det går inte att ordna annat än när vi kommer in efter morgonmjölkning och kvällsmjölkning. Så här mitt på dagen får de ta det lite kallare.

Kurt tar två av bunkarna och Harald den tredje.

Kalvarna sörplar i sig sina ransoner på nolltid och slickar för att få i sig sista dropparna.

- Här, säger

Kurt, håll fram fingrarna såhär.

Kalven nosar på Kurt fingrar och börjar sedan suga på dem.

Harald försöker.

Det är lite pirrigt men kalven biter inte, men suger bara och pressar tungan mot fingrarna.

Harald blir kladdig nästan ända upp till armbågen.

- Seså, ingen rast ingen ro, säger Kurt, det är fler som behöver mjölk.

De går tillbaka till mjölkkrummet där Harald kan skölja av fingrarna, medan Kurt håller upp en hink mjölk ur en annan stålflaska.

- Det är skummjölk, till grisarna. Och vassle i flaskan där borta. Det ena blir kvar när man tagit vara på grädden och det andra när man gjort ost.

När de öppnar dörren till svinstallet möts de av en våldsamt oväsen. Säkert tjugo grisar skriker i munnen på varandra.

Eller heter det i trynet på varandra.

- Så här är det alltid när jag kommer in, då vet de att det är mat på gång.

Grisarna är alla i ett enda stort bås som med cementkanter och stålrörsgaller mot mittgången.

Nedanför stålrören är en ränna som tydligt är deras matho.

Nu skriker grisarna i högan sky när de ser hinkarna. Några klättrar upp på de andra med frambenen eller på stålrören.

-Knäppskallar, skriker Kurt för att göra sig hörd.

Så häller han mjölken och vasslen längs rännan och det blir med ens knäpp tyst så när som på lite sörpel och smågruff.

Kurt hämtar ett par rejäla skopor mjöl ut en lår och häller längd rännan. De grisar som är för ivriga blir alldeles vitpudrade i huvudet, men verkar inte ledsna för det.

Nu har Harald tid att titta sig runt. På andra sidan mittgången finns det också bås, men de är uppdelade i flera mindre. I ett av dem ligger det en sugga, omgiven av åtta små kultingar.

Suggan är enorm.

Om hon ställde sig upp skulle Harald inte nå upp till ryggen. Och huvudet, huvudet är lika stort som Harald om han rullar ihop sig till en boll.

Hon är så stor att man blir rädd.

Men just nu ser allt fridfullt ut. Suggan nu ligger på sidan och blundar och de små kultingarna bökar runt bland pattarna och kivas om bästa platsen. Och sedan snuttar de med synbart välbehag.

Den väldiga ger ifrån sig ett kort grymt så hela köttberget dallrar, öppnar ena ögat och tittar rakt på Harald. Ett klokt och iakttagande öga.

Harald hoppar nästan högt, trots att det enda suggan gjort är grymta och öppna ett öga. Men någonstans i magen känner han att här gäller det att passa sig, hon är nog inte att leka med om hon blir sur.

Men tydligt är hon nöjd med vad hon ser och ger till ett grymt igen och stänger ögat. En liten kulting kommer framhoppande till Harald där han sitter på huk och nosar på hans fingrar, och hoppar sedan tillbaka till syskonen.

- Du får komma hit någon annan dag och hjälpa mig mocka här också, säger Kurt som är klara att gå nu.

Visst, tänker Harald, han är ju specialist på att göra rent i svinstior.

Harald springer tillbaka till Hildur.

Där sitter tanterna i ring i skuggan av träden och äter. Deras kläder och hucklen är dammiga och i de dammiga ansiktena har svetten ritat ränder. Lena sitter på en stubbe och mumsar på en jättesmörgås.

- Se, där är du, säger Hildur. Jag funderade just om jag skulle vara tvungen att leta efter dig. Här, ta några smörgåsar.

När tanterna är klara att bryta upp och fortsätta arbeta är Harald trött efter alla upplevelser. Lena vill att han ska leka ladugård med henne, men han bara skakar på huvudet. Han rullar ihop sig i skuggan och somnar. Och

drömmer om att pappas Blenda drar den fina kärran och att det är Harald som kör och smäller med piskan.

Höns och honung

-Hallå där sömntuta.

Hildur puffar lite lätt på Harald där han ligger ihoprullad i skuggan, omgiven av matkorgar och saftflaskor.

Hon täckt av ett tunt lager damm, ända uppifrån hucket och ända ner till klänningsfållen.

-Sovit gott hoppas jag, säger hon när Harald sätter sig upp och blinkar mot eftermiddagsljuset.

- Jag tänkte sluta för i dag nu. När jag sköljt av mig lite borta vid höns huset ska jag prata lite med Adolf om resten av veckan och sedan åker vi hem.

De är sist kvar, de andra tanterna har redan gett sig av.

- Lena tycker att du är en sömntuta, men ni kommer säkert att träffas fler gånger i sommar när hennes mamma och jag ska jobba, säger Hildur medan de går.

Vattenkranen sitter bredvid ingången till höns huset. Medan Hildur sköljer av sig det värsta dammet smyger Harald in.

Han möts av ett förskräckligt kacklande.

Höns huset är minst dubbelt så stort som hela Hildurs ladugård. Det är indelat i flera avdelningar med väggar av nät mellan de olika delarna.

En av avdelningarna är för höns, en för halvstora höns och en avdelning är full med kycklingar. Duniga, fjuniga, gulliga och pipande.

Alla kan gå helt fritt på sin avdelning och alla utom kycklingarna kan gå ut i en inhägnad utanför.

Harald skulle vilja gå in och ta en kyckling i handen, men han törs inte och dessutom luktar det så starkt av allt hönsbajs att det svider i ögonen. Det får bli en annan gång.

- Har du tittat färdigt? frågar Hildur när han kommer ut med rinnande ögon. Då går vi och hälsar på Adolf.

Adolf, det är bonden själv.

De hittar honom på baksidan av boningshuset, i bigården, klädd i full biodlar-mundering: Lösa, vida kläder som sitter åt runt handleder och fotleder. Hatt med vida brätten som det hänger ett tunt, genomskinligt tyg från

- Flor heter det, tänker Harald. Precis som mammas sorgflor, fast det här är vitt.

Bikuporna står utplacerade på olika håll i trädgården. De ser ut som lådor på ben och är målade i olika färger.

I ena handen har Adolf en fyrkantig ram, fyllt med något gulaktigt och i den andra en rund liten plåtburk som det ryker om.

- Välkomna, säger han, jag har just plockat den sista ramen.

- Är det du som heter Harald, säger han till Harald.

Harald nickar stumt, det är lite skrämmande med all den där utstyrseln i alla fall.

— Följ med mig in boden medan jag slungar, så kan vi språkas vid samtidigt, säger Adolf.

Dörren till boden har en spiralfjäder som gör att den stänger av sig själv, så Harald måste hålla i medan de andra kliver in.

- Det är för att hålla så många bin som möjligt utanför. Här inne är mina domäner, säger Adolf och börjar plocka av sig hatten och lätta på klädseln.

- Nämen var det inte en som smet med in i alla fall, säger han och låter ett bi som sitter på hatten krypa upp på handen. Han går fram till dörren och skakar handen utanför så biet flyger iväg.

-Bin är flitiga och fredliga, säger Adolf. De sticks bara om man är dum eller sätter sig på dom och så.

Inne i boden råder en minutiös ordning. Rena och tomma bänkar. Hyllor med burkar på. Travar med etiketter, kartonger med tomma burkar och kartonger med fyllda burkar. Och i ena hörnet en konstig apparat med en vev. Adolf lägger ramen han bär på uppe på tre likadana, ovanpå apparaten..

Burken som ryker har han ställt han mitt på en bänk.

- Det är en rökpust, säger Adolf och klämmer på ett handtag och genast kommer det ett litet rökmoln ur en öppning på burken.

- Röken gör att bina blir lugna och lite snurriga. Utan rökpusten skulle de inte låta mig ta honuningsramarna.

Adolf kränger av sig den vida jackan. Till skillnad från Kurt har han aktar sig för sol. Han är vit i pannan, men solbränd på kinder, hals och händer.

- Hoppas du inte har för bråttom Hildur, utan att jag kan slunga samtidigt som vi språkar.

Hildur säger att det går bra och att hon gärna vill ha lite nyslungad honung med sig hem.

Medan de pratar om betgallring, ogräshackning, bärplockning och höskörd så tar Adolf ramarna en och en och skrapar med en stålspackel försiktigt bort något gult och kletigt och stoppar därefter ner ramen i apparaten. Det rinner ljusgul honung från ramarna och rummet fylls av en speciell och söt doft.

- Du kanske vill veva, säger Adolf till Harald. Så visar han hur man gör.

De går lite tungt i början, för varje tag med veven snurrar ramarna där inne i apparaten flera varv. Det viner och susar, så fort snurrar det.

Harald vevar med båda händerna så mycket han orkar.

Adolf tar två stora, rena burkar från en kartong och fyller dem under en

kran i botten på apparaten. Så skruvar han på locken och ställer burkarna på bänken.

- Sådana här dagar måste vi väl sätta på etiketter också, säger han och tar två etiketter, väter dem på baksidan och fäster på burkarna.

Så letar han reda på en penna i en burk i fönstret och skriver något längst ner på etiketten och räcker sedan burkarna till Hildur.

"Äkta Svensk Honung", läser Hildur, "Odlare: Adolf Johansson, Myrarve, Hemse, Gotland, med hjälp av Harald."

- Rätt, ska vara rätt, säger Adolf och vinkar adjö.

Ute på gårdsplanen möter de Kurt igen. Han har selat för hästarna igen och ska just klättra upp på samma säckar som Harald såg i förmiddags.

Kurt hejdar sig.

- Jag ska upp till kvarnen. Om du slänger upp cykeln där bak så kan du och Harald få åka med, det är ändå samma väg.

Hildur är inte sen att nappa på erbjudandet. Efter en hel dag på betåkern är hon glad att slippa trampa hem. Hildur får en av säckarna att sitta på och sin korg med honungsburkarna mellan fötterna. Kurt lyfter upp Harald på en av säckarna längst fram.

Så tar han tömmarna innan han själv hoppar upp.

-Håll i er nu, säger han och hoppar kvickt upp på vagnen med ett stadigt tag om tömmarna.

Och det behövs, för hästarna sätter iväg direkt, som om det gällde livet. Hästsvansarna står takt upp och de sätter en vansinnig fart ner genom allén. Kurt hänger bakåt i tömmarna och får ner dem i ett något lugnare tempo där de springer med svansarna bara halvlyftade samtidigt som de pruttar.

Jo, pruttar. Prutt, prutt, prutt, i takt med stegen.

- Blääh, säger Harald som hamnar mitt i doftriktningen.

Kurt tittar ner på honom och flinar.

- Inte särskilt väluppfostrade damer. De är lite för unga för att man ska kunna lära dem finare manér. Jag får ta det lite senare.

- Hur går det där bak, säger han till Hildur och kastar en blick.

Hon har fullt upp med att hålla i sig själv, cykeln och korgen och kan bara nicka till svar.

Efter några minuter faller hästarna in i jämnare och mer lugn trav.

Harald njuter av färden. Grusvägen ringlar sig fram mellan fält, skogsdungar och hagar med hasselsnår. Det är varmt i eftermiddagssolen men farten svalkar skönt. Och det doftar alldeles speciellt. Varm jord, blommor, tallskog. Sommar.

Höbärgning och höbomb

Sommar är bråda tider på Myrarve.

Det gör att Hildur och Gunborg får hjälpa till där mest varje dag. Och Harald också - om det nu ska räknas som hjälp att ha en nyfiken femåring springande runt överallt.

Kurt rullar slåttermaskin, den där som klipper gräset.

- Nu gäller det att slå fort som sjutton medan det är torkväder, säger Kurt.

Han smörjer, provar att det går lätt att fälla upp och ner armen och att alla klipptänder är hela och vassa.

- Du får hålla dig lite åt sidan när jag kommer, så jag inte knipsar tårna på dig, säger Kurt.

Kanske säger han det på skämt, men Harald ryser. Alla tårna avklippta. Som små svampar skulle de sticka upp där i gräset. Brrr.

Bäst att lyssna på Kurt.

Kurt använder bara Blenda när han kör slåttermaskinen. Fram och tillbaka över fältet far han och gräset faller i jämna, breda stråk efter honom. I ett nafs har han avverkat första betesvallen.

Kanter och ställen han inte kommer åt med maskinen slår han för hand med en lie.

Två dagar senare är det dags att börja köra in hö. Kurt har kört med hövändaren så att allt hör torkar ordentligt i solen.

- I år har det verkligen varit torkväder, säger Adolf. Hoppas det håller i sig tills vi fått in allt.

- Det kommer att gå fint när vi har så mycket hjälp, säger Kurt.

Inne i vagnhallen håller Adolf på och provkör något som går på en skena högt där uppe i taket. Ett slags vagn med en elektrisk vinschmotor, vajrar och krokar och allt vad det är.

Han sänker ner själva lyftanordningen och hakar på ändorna på två kedjor på fyra krokar. Kedjorna sitter fast i två grova stockar.

Så provar han genom att dra i ett tunt rep som sitter fäst i en spak på lyftanordningen.

KLONG, så lossnar ena änden på de bägge kedjorna.

Adolf ser nöjd ut, allt fungerar tydligen som det ska.

Adolf och Kurt hjälps åt att lägga upp stockarna med kedjorna på flakvagnen. Sedan tar Kurt ut Stella och spänner henne framför den där apparaten som ser ut som en stor räfsa och kör ut på fälten.

-Vi tar väl och hämtar traktorn då, säger Adolf och går före bort mot det gula trevåningshuset på gårdsplanen.

Bakom den mittersta dörren står en grå traktor som ser alldeles ny ut.

- En Ferguson, säger Adolf och låter stolt.

Harald kikar nyfiket i garaget. Det är första gången han har varit inne här.

Inne till höger står det en bil, dold under ett skynke och till vänster är det en bred trappa till de övre våningarna.

- Där upp är det sädesmagasin, säger Adolf som svar på Haralds nyfikna blick. Det kan vi titta på en annan gång, säger han. Hjälp mig nu att få igång den här.

Adolf vrider om en nyckel och drar i en spak och känner efter att det inte ligger i någon växel. Så går han framför traktorn och tar tag i veven som sticker ut längst fram.

En kort knyck och traktorn springer igång. Adolf ler belåtet när han klättrar upp i sitsen. Han visar Harald hur han kan stå mellan sitsen och stänkskärmen och hålla i sig i sitsen och skärmkanten.

Så lägger han med ett skorrande i en växel och traktorn hoppar ut på gårdsplanen. Det verkar som den är lika ivrig som hästarna när de ska iväg.

När Adolf och Harald kommer med traktor och kärra väntar Hildur, Gunborg och en massa andra tanter i kanten på fältet. Samma som hjälpte till med betorna verkar det. Lena sitter i skuggan under ett träd och leker med en docka.

Ute på fältet kör Kurt omkring med räfsan. Den samlar ihop höet på marken till en korv innanför de långa böjda pinnarna.

När Kurt tycker den är lagom tjock drar han i en spak som lyfter upp pinnarna och släpper av korven. Han kör så att korvarna hamnar bredvid varandra som långa strängar.

Innan Adolf kör ut på fältet lyfter Hildur ner Harald och hoppar själv upp på flaket med en högaffel i handen. Hon slänger ut ändorna på kedjorna så de släpar efter vagnen.

Alla de andra hjälps nu åt att lasta strängarna med hö. Några tar rejäla lass med högaffeln och slänger upp till Hildur som packar höet upp på stockarna på flaket.

Lasset blir högre och högre och det börjar bli svårare och svårare att hiva upp höet till Hildur. Adolf hoppar av traktorn och räcker upp kedjeändorna till Hildur som hakar ihop dem.

Så hjälper Adolf henna att hasa ner från lasset.

Adolf vinkar åt Harald och Lena att hoppa upp på traktorn och sedan åker de mot ladugården med lasset efter sig.

Trots att lasset är så högt är det inget problem att köra in i ladugården, de stora dörrarna ger god marginal.

Adolf stannar med lasset mitt under höhissen.

Han sänker ner lyftkroken så den hamnar uppe på lasset och klättrar sedan upp och krokas på kättingarna.

Han klättrar ner igen och kontrollerar att losskopplingsrepet löper fritt och startar sedan hissen.

Det surrar högt där uppe och hela jättestora hölasset seglar upp mot taket.

- Hurra, ropar Harald och klappar i händerna och dansar en krigsdans. Han vet inte riktigt varför han gör det, men såg så enkelt ut när lasset seglade mot taket. Lena stämmer in i hurrandet och börjar också dansa - mest för att hon tycker det ser roligt ut.

Det säger KLICK där uppe och lasset åker längs skenan i taket in på höskullen.

När Adolf tycker att lasset är tillräckligt långt inne slår han ifrån strömmen och börjar klättra upp på höskullen.

Harald klättrar efter medan Lena sätter sig på flaket och dinglar med bene. Hon har ju sett det där massor av gånger.

Harald hinner knappt upp förrän Adolf är framme under det gungande lasset och når losskopplingsrepet. Han går åt sidan och rycket till hårt och bestämt.

Det hörs ett KLONG och hela lasset dunsar ner som en jättebomb.

Harald bara gapar.

Hissen lyfte upp hela stora, tunga lasset som ingenting och sedan åkte det in på höskullen som en spårvagn.

Harald dansar en ny krigsdans i höet i rena upphetsningen.

- Kom nu, säger Adolf, vi har fler lass att köra in.

De klättrar ner och Adolf kör ner hissanordningen så han kan lägga tillbaka stockarna med kedjorna på vagnen.

Ute på fältet är Kurt klar med räfsan och låter Stella så och mumsa i skuggan. De andra har dragit ihop de första strängarna hö till högar. Det går mycket fortare att lassa det andra lasset, speciellt när

Kurt är med och lyfter upp.

När det är fullt kör Kurt traktorn och Adolf tar hand om Stella och räfsmaskinen. Harald hoppar upp på sin vanliga plats på taktorn, mellan skärmen och sitsen, medan Lena går tillbaka till skuggan och sin docka.

Kurt parkerar lasset under lyftkrokarna, klättrar upp på lasset och krokas på kedjorna. Så hasar han ner och går bort till strömbrytarna och startar hissen.

Harald följer lasset med blicken när det åker mot taket.

Men, vänta lite!

Kurt kontrollerade inte losskopplingsrepet. Och nu ser Harald att det har trasslat sig bakom vagnens ena hjul.

Harald sätter full fart bort till repet och rycker för att få loss det. Men istället känner han hur det har kilat fast sig och sträcks mellan hans händer
KLONG!

Klonget från utlösningssanordningen låter högt som ett kanonskott där uppfifrån. Harald tittar inte utan springer så mycket han orkar.

Sekunden efter brakar ett helt lass hö ner över vagn, traktor och golv. Precis där han var alldeles nyss.

Kurt slog ifrån strömmen när han hörde klonget och nu står han med öppen mun och bara stirrar. På lyftanorningen och stockarna som dinglar halvvägs mot taket, på lasset med hö som spritt sig över halva vagnhallen. Och på Harald som har hö i håret och på ryggen och knän som skakar.

- Va i h-e gjorde du, unge, säger han och börjar bli arg.

- Den fastna ju, stammar Harald. Repet fastnade. Jag skulle ta loss det.

Kurt är tvungen att sätta sig. Nu är han darrig också. Han stryker sig över pannan och tittar igen.

Adolf kommer in efter att ha stallat upp Stella. Han stannar förstummad i öppningen.

- Men vad har hänt, säger han. Lossnade krokarna?

- Nä, men repet fastnade, säger Kurt trött. Och vi höll på att få en blöt fläck under lasset.

Adolf tittar på Kurt. Han förstår inte vad han menar.

-Lillgrabben såg att repet satt fast, och försökte få loss det, säger Kurt, reser sig och greppar en högaffel.

Adolf tittar ömsom Harald, på kroken i taket och på Kurt som har börjat rensa undan höet från vagnen.

- Lova att du ropar istället om det händer igen, säger Adolf till Harald. Och håll dig borta från lasset när vi lyfter.

Adolf lyfter på sin skärmmössa och torkar sig i pannan med en näsduk innan han också börjar skotta för att få fram vagnen.

Harald vet inte vad han ska säga. Han är alldeles matt. Och underläppen börjar darra i takt med knäna.

Kurt slutar skotta och lyfter upp Harald.

- Du ska veta att du skrämde mig riktigt ordenligt, säger när Harald klarar sig fast runt halsen på honom. Och jag förstår att du också blev jätteskrämd. Kile iväg bort till mjölkkrummet och drick lite vatten och blaska lite i ansiktet och på händerna så ska du se att du mår lite bättre.

Kurt ställer ner Harald på golvet med näsan mot dörren in till korna och

mjölkrummet och ger honom en lätt klapp i stjärten.

Harald springer iväg medan Kurt hugger tag med högaffeln igen.

- Den här högen får vi ta hand om senare, säger Adolf när vagnen är fri och lasset ligger som en höstack på golvet.

- Nu gäller det att få in allt det andra.

I två dagar till håller de på och kör, lass efter lass med hö. Och Harald springer inte i vägen så mycket som han brukar.

Kurt får verkligen slita. När han släpper ner lasset uppe på höskullen måste han så småningom kasta ut höet åt sidorna så nästa lass ska få plats.

Högen i vagnhallen får ligga kvar till sist. Det passar Harald perfekt, för då kan han leka mullvad och krypa runt och göra gångar inne i höet medan de andra är ute på fälten och hämtar nästa lass. Han visar Lena hur man gör och sedan kryper de båda runt och gör gångar.

Så småningom är hela höstacken lika full med gångar som en myrstack och Harald och Lena har en egen, hemlig grotta på ena sidan av högen, långt inne i höet. Där inne sitter de och leker ladugård med grankott-kor och tallkott-grisar. Eller så ligger de alldeles knäpptysta och fulla med fniss när Kurt kommer körande med ett lass och sedan hoppa fram genom var sitt hål och överraska honom.

-Jag förstår inte hur du bär dig åt när du hjälper Kurt, säger Hildur på kvällarna, men du har ju hö både innanför tröjan och innanför byxorna.

Mjolkning i hagen

- Du och damerna är inviterade på middag idag, säger Adolf. Då hinner du kanske följa med mig ut på kvällsmjolkningen innan dess.

Hinner.

Han har ju inget annat för sig och han har aldrig sett hur man mjölkar.

Korna går i en hage en bit från gården. Där får de gå hela sommaren, så länge det finns något att äta.

Adolf och Harald åker traktor dit. Adolf har monterat på ett kort litet flak på traktorn, uppe på dragkroken.

Där skramlar nu två tomma mjölkkannor och en kanna med vatten.

I hagen har kossorna börjat samla sig vid grinden.

- De känner på sig när det börjar bli dags, säger Adolf.

Alldeles innanför grinden i hagen står en stor vagn med fyra hjul. På ena änden har den en stor låda av trä med luckor, medan resten av vagnen ser ut som en enkel variant av kobåsen i ladugården.

Adolf öppnar luckorna på vagnen och innanför står det en motor. Han drar igång den med en vev, precis som traktorn.

- Tryckluft, skriker Adolf för att höras. Till mjölkmaskinen.

Medan motorn brummar motar Adolf in de första två korna, en på var sida, hämtar två mjölkflaskor ur lådan på vagnen och en apparat med slangar och grejor.

Han ansluter apparaten till tryckluftsrören som sticker ut ur lådan.

Så böjer han sig ner och känner på kossans spenar och så ploppar han fast apparatens sugploppar på spenarna.

Klick, klick säger det om tryckluften och grejorna runt spenarna börjar röra sig rytmiskt.

Genom en liten glaskopp där slangarna går ihop kan Harald se att det börjar rinna mjölk.

Medan Adolf sköter mjolkningen får Harald hjälpa till med att mota bort de kor som mjölkats och ordna kön på övriga som vill bli mjölkade.

Det är lite läskigt, för korna är stora och Harald är liten. Till en början tittar de bara dumt på honom, som om de tänkte att en sån där lite skit behöver man väl inte bry sig om.

Adolf ser det och skrattar.

- Jasså, är det så dom vill ha det, säger han. Så tar han slidkniven och skär av en lång och tunn hasselkäpp och ger Harald.

Sen går det lätt. När någon inte flyttar på sig viftar Harald med käppens lilla tofs av löv framför nosen på kon. Och hjälper inte det behöver han bara putta lite lätt med käppen så blir det fart.

När de mjölkat färdigt häller Adolf över mjölken i de stora flaskorna de har med sig och de använder vattnet och ett pulver från skåpet att diska sugploppar, slangar och flaskor.

-Ja, slut för idag, säger Adolf, stänger av motorn och stänger luckorna. Det är synd att man ska behöva ha den här bullrande helvetesmaskinen.

När de kommer tillbaka till gården backar Adolf ända upp till dörren på mjölkkrummet och lyfter in flaskorna med färsk mjölk.

- Först till kalvarna, säger Adolf och häller upp mjölk i kalvarnas bunkar. En spräcklig katt kommer och stryker kring benene på honom.

- Och lite till katten med världens bästa luktsinne, säger han och häller upp en skvätt på ett fat.

-Hon luktar sig alltid till när det finns färsk, ljummen mjölk.

Eller också kan hon höra när traktorerna kommer, tänker Harald.

Resten av mjölken hälls i en stor plåtflaska i vilken Adolf stoppar ner den snurrande kylanordningen.

- Det gäller att kyla ner mjölken snabbt så det inte bildas bakterier och sedan hålla den kall, säger han och skruvar på kylvattnet. I morgon bitti kommer mjölkbilens.

Kärvar och blod

De stora dörrarna på båda sidor om vagnhallen står på vid gavel.

Mitt på golvet står ett stort och grönmålat plåtschabrak. Det har tänder i ena änden, precis som slåttermaskinen och något som ser ut som mammas garnvinda ovanför.

På ena sidan är en lucka borttagen och ur hålet sticker det ut två ben i blåbyxor och någon bankar hårt inne i maskinen med en hammare.

- Förb... jä... . Någon svär där inne så Harald måste hålla för öronen. Hade mormor hört sådant språk hade hon fått dändimpen direkt.

Benen börjar röra sig och en dammig och oljig Adolf dyker upp men en liten slägga i ena handen och en sladdlampa i den andra.

Han lyser upp när han ser Harald.

- Nämen se Harald, alltid lite glädje i eländet.

Harald försöker titta i genom luckan, men når inte upp.

- Det är ingenting att se, säger Adolf. En sten har slagit sönder sållen på trösken. Några stänger har blivit så sneda och vridna att jag måste ta hjälp av mer kunnigt folk för att få den att fungera igen.

Adolf suckar och sätter sig på ett fotsteg och torkar fingrarna på en trasselsudd han plockar upp ur bakfickan.

- Ingen skördetröska när det är dags att ta in första säden är inte så roligt, säger han.

Adolf ser bekymrad ut, nästan ledsen. Harald förstår att det inte är roligt när grejorna går sönder sådär, även om han inte vet vad en skördetröska gör för något.

Så tittar Adolf på Harald och ser finurlig ut.

- Man får väl göra som du, säger han. Går det inte på ett sätt får man hitta på något annat.

Harald ser förvånad ut. Han kan inte påminna sig att han någonsin sagt något sådant.

Adolf reser sig och sätter luckan på plats över hålet.

- Vi får ta och rulla fram den gamla självbindaren och se till att den fungerar så länge trösken inte gör det.

Så skrattar han åt Haralds frågande min.

- Skördetrösken den gör två saker samtidigt. Den skär både av sädesstråna och skiljer kornen från halm och boss. Självbindaren skär bara av stråna och binder ihop dem i buntar och så får man tröska loss kornen på annat sätt.

Självbindaren står i innersta hörnet med en presenning över sig.

Adolf och Harald hjälps åt att rulla undan lita andra redskap. Det vill säga Adolf pustar och drar och Harald skuttar runt och är i vägen.

- Dags att täcka av det gamla åbäket säger Adolf när det äntligen är tomt framför jätte-paketet.

Harald kryper in under självbindaren och knyter upp snören som sitter så Adolf inte kommer åt och sedan hjälps de åt att få bort den gamla dammiga presenningen.

Det blir ett moln av damm när den faller ner på golvet.

- Isch, där låg det år av möda samlad, säger Adolf och släpar undan presenningen.

Så hämtar han traktorn, backar in och drar ut självbindaren i mittgången.

Han stänger av traktorn och går en inspektionsrunda.

Självbindaren är lite som en korsning mellan slåttermaskinen och skördeströskan.

Adolf kryper runt maskinen, ryker lite här och pillar lite där. Så hämtar han en fettspruta och lite nytt trassel och börjar kontrollera alla rörliga delar.

Allteftersom jobbet fortskrider ser han nöjdare och nöjdare ut.

- Omoderna kanske, men definitivt inte utsliten. Undrar bara om jag har snöre så det räcker, säger han och far iväg till en skrub i ena hörnet av hallen och kommer ut med två stora snörrullar i händerna.

- Ha, nu klarar vi oss i alla falll, säger han och börjar steppa.

Harald skrattar.

- Va, säger Adolf, vad skrattar du åt? Brukar inte du steppa när du blir glad?

Harald kan inte minnas det. Krigsdans möjligen, men inte stepp.

Äntligen är det dags att börja skörda.

Adolf har gått ute på fälten nästan varje dag. Plockat ett ax här, ett ax där, smulat sönder dem i handen, tittar på kornen och provbitit i dem. Och när han inte gjort det har han tittat mot himlen för att försöka gissa hur vädret ska bli.

- Ja, jag kan inte vänta på att skördetröskan blir klar, säger han så en dag, det får bli självbindaren, jag måste börja.

Adolf kör själv traktorn som drar självbindaren.

-Vi kommer att ha fullt upp allihop, säger Kurt och lyfter upp Harald på traktorn och ställer sig själv på dragkroken bakom Adolf.

- Jahapp, säger Adolf när de är framme vid sädesfältet, nu får vi se om det här åbäket fortfarande fungerar.

Sädesfältet böljar sig gult och vackert framför dem. Axen nickar tunga i änden på sina strån. Kliver Harald ut i fältet är det bara huvudet som sticker upp.

Adolf konrollerar allt en sista gång och så sätter han igång.

Vartefter han kör klipper självbindaren av stråna och samlar ihop dem. Med jämna mellanrum far det ur en stålarm och binder ihop stråna med ett snöre och - PLOPP - puttast den ur kärven bakom sig. En jämn och prydlig bunt med axen åt ett håll och ett varv snöre runt mitten.

Som ett rasslande och bullrande urtidssdjur rör sig självbindaren längs åkern och bajsar med jämna mellanrum ut snyggt ihopslagna kärvar.

- Jag visste väl att den skulle fungera, säger Kurt. Husbonn skötte den ju minutiöst när vi bara hade den. Och nu är det vår tur.

Kurt och Harald får gå efter självbindaren och resa kärvarna två och två, mot varandra.

- Vi måste hålla dem så torra det går tills vi får in dem, säger Kurt. Så här blir de inte bli blöta av marken eller daggen.

Harald kämpar och sliter. En kärve är precis så mycket han orkar lyfta.

Men det gör ont i fötterna.

Harald är barfota i sandalerna som vanligt. Och stubbarna efter sädesstråna är höga och styva. Så när Harald kliver runt och kånkar kärvar så river stubbarna honom på fotknölna

Han tittar förskräckt på sina fötter. De är alldeles blodiga!

Han har varit så ivrig att han inte känt att det gör ont. Förrän nu.

Kurt kommer för att se varför Harald fastnat mitt i språnget.

- Nämen oj, säger han, svett och blod. Bäst att du sänker tempot lite. Kila bort till vattenkranen och skölj av dig. Jag tar det sista själv.

Harald linkar bort till kranen vid hönshuset och sköljer under det iskalla vattnet. Det tar bort blodet och lindrar smärtan.

Hildur och Gunborg dricker kvällskaffe i Adolfs kök och gör upp affärer innan de ska åka hem.

Harald har fått ett glas kall mjölk och en jättelik kanelbulle. Och han har fått plåster på båda anklarna, så han tycker livet på det hela taget är ganska behagligt..

Adolf trevar åt bakfickan och halar fram sin jättestora plånbok.

- Jag vet en till som gjort ett tungt dagsverke och ska ha lön för det, säger han och rotar i ett av facken.

Med nypan följer en stor blank två-krona.

-Varsågod, säger Adolf.

Harald blir så förvånad att han gappar. Han glider ner på golvet och tar i hand och bockar. En hel tvåkrona.

Det är ju en hel förmögenhet. 40 femöres kolor. 8 tjugofemöres glassar.
Hildur skrattar åt Haralds uppsyn.
- Där var det en som förstår sig på penningar och penningars värde.

Packning och tackning

Nu är det dags att börja packa, säger Hildur. I övermorgon åker du hem.

Hem.

Harald får en klump i halsen.

Han har ju nästan inte tänkt på mamma ett enda dugg på hela sommaren. Eller på storebror och storasyster. Eller på pappa.

Och hem betyder att han måste lämna Hildur och Gunborg. Och Kurt och farbror Adolf. Och alla djuren. Och Lena - Lena som ska börja skolan till hösten.

Klumpen i halsen blir ändå större och Harald springer ut i ladugården och gömmer sig på höskullen.

Där är det varmt och tryggt och han kan titta ut över skogen genom den öppna luckan på gaveln.

Det här är hans favorit-gömställe. Här har han gömt sig när Gunborg har sagt att det är dags att gå och lägga sig eller Hildur skällt på honom för något han gjort - eller inte gjort.

Här är det ingen som hittar honom. Här tänker han sitta till båten har gått utan honom.

Fast han längtar ju efter mamma också.

Harald blir ändå mer ledsen. Måste det vara såhär. Kan man inte ha både mamma och tant Hildur och storebror och Kurt på en gång och på samma ställe?

Svaga tassanden avbryter Haralds funderingar.

Det är Majsan som kommer tassande. Hon har accepterat Harald och nu kommer hon och kurar ihop sig i höet bredvid Harald.

Harald kliar henne sakta i nacken medan han funderar. Majsan sluter ögonen och börjar spinna.

Men tänk om mamma glömt bort honom också. Hon kanske också har haft mycket att göra och annat att tänka på. Tänk om hon inte ens känner igen honom när han kliver av tåget. Håret har ju blivit längre och han har blivit solbränd...

Det rasslar på stegen bakom honom.

Det är Hildur som stoppar upp huvudet över kanten.

- Harald, jag tror att du är här uppe någonstans. Kom ner nu och hjälp mig packa. Jag tror att din mamma längtar efter dig och jag vill att du ska komma tillbaka nästa sommar. Och till dess får vi sitta här och längta efter dig.

Harald torkar sig under näsan och funderar.

Kanske är det så. Man kan vara på ett ställe och längta till ett annat. Och vara med några personer och sakna andra. Och sedan byter man liksom.

Majsan reser sig och går med rumpan i vädret jamande mot matte.
Harald följer efter.

- Sådär nu tror jag vi fått ner allt säger Hildur och knäpper igen hans lilla väska. Och du kommer att få det besvärligt när du kommer hem.

Harald sätter upp ett förvånat ansikte. Besvärligt, varför det?

- Det är ingen av dina kamrater som kommer att förstå dig, säger hon och skrattar.

Harald blir förvånad. Nä visst, det har han inte tänkt på.

När han kom kunde han knappt förstå vad Hildur och alla andra sa. Nu pratar han ju själv likadant. Det blir ju nästan som att ha ett hemligt språk.

Fast vad ska men med ett hemligt språk till när ingen annan omkring en förstår.

-Seså, äte en smörgås och drick lite mjölk medan jag gör mig klar, säger Hildur och motar ut Harald i köket.

Harald sätter sig vid köksbordet. Det går långsamt med smörgåsen, men tankarna går desto fortare.

Tänk om mamma nu varken känner igen honom eller förstår vad han säger...

Han tittar sig omkring medan funderingarna snurar.

Så mycket en sommar kan innehålla. Vedspisen där i hörnet där det nästan alltid brinner en eld och susar om behållaren med hett vatten på sidan.

Pumpen på gården med det iskalla vattnet. Och dasset där man inte kan spola men titta på bilder i tidningar innan man torkar sig i stjärten med dem.

Lilla Nasse, personligheten som gör vad som faller henne in och som är envis som... en gris. Hönsen som inte lägger ägg där de ska och Majsan som fångar levande djur.

Och Kurt som är stark och snäll. Och hölass som trillar ner. Hemliga gångar och fniss med Lena. Grankotts-kor och jättesuggor med skära små kultingar i massor. Hästar som pruttar. Kalvar som suger på fingrarna. En piska som smäller.

- Hallå där, vad sitter du och drömmer om? Det är dags att åka. Hildur står i dörren med hans väska i handen.

Farbror Adolf har plockat fram sin bil och bjuder på skjuts till rälsbussen. Det är en grå Opel Kadett som han är mycket stolt över.

- Jag ska ändå till sockerfabriken och ha lite affärer, säger Adolf, men Harald tror att det inte är hela sanningen.

Hildur och Gunborg följer också med. De får sitta i baksätet, medan Harald får sitta fram bredvid Adolf.

Så kommer rälsbussen och med den Elsa.

-Hej du, säger hon. Jag kan se att du har haft en fin sommar, Du är ju brun

som en pepparkaka. Skynda dig nu ock säj adjö, för rälsbussen kan inte vänta.

Harald vill inte, men känner att han måste.

Han springer fram och ger först Adolf, sedan Gunborg och sist tant Hildur var sin jätte-kram, sen springer han direkt ombord på rälsbussen och vinkar genom fönstret.

-Hej då, "säjer Hildur, vi ses nästa sommar.